



Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Trest smrti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **Sociální politika a sociální práce**

Autor: Eva Kamenická

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Daniel Prouza, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem Trest smrti jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2018

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu JUDr. Ing. Danielu Prouzovi Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za odborné vedení a za cenné rady při tvorbě práce.

Trest smrti

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je trest smrti. Cílem práce je zmapovat názory společnosti na toto velmi kontroverzní téma. Součástí bakalářské práce je i výzkum, ve kterém jsem zkoumala názory společnosti na tuto problematiku. Cílem teoretické části práce je shrnutí a vysvětlení základních pojmů této problematiky, dále pak zmapování trestu smrti z historického hlediska (České republiky, ale i v zahraničí), následně zhodnotit jednotlivé klady a zápory trestu smrti a v neposlední řadě i posoudit téma trestu smrti z hlediska filozofie a náboženství. Ve výzkumné části se zaměřuji na názory lidí na znovuzavedení trestu smrti v České republice. Při zkoumání názoru na problematiku trestu smrti byl použit kvantitativní výzkum pomocí dotazníku. V rámci výzkumu jsem si stanovila hypotézu: Lidé souhlasí se znovuzavedením trestu smrti. Dotazník jsem vytvořila v online programu na stránce www.surveo.cz a rozeslala jej na sociální odbory některých úřadů. Dále jsem sdílela tento dotazník na sociálních sítích, kde mohli svůj názor vyjádřit studenti Jihočeské univerzity. Získala jsem celkem 355 odpovědí, z toho šest odpovědí bylo vyřazeno pro chybné vyplnění. Z těchto odpovědí jsem následně vytvořila grafy, které dokumentují názory společnosti na danou problematiku. Podrobnosti jsou uvedeny ve výzkumné části práce.

Klíčová slova Trest smrti; účel trestu; trest; trestný čin; absolutní teorie; relativní teorie; smíšená teorie; trest smrti; druhy trestu smrti

Death penalty

Abstract

The main topic of this Bachelor's thesis is the capital punishment. The aim of this thesis is to chart public opinion on this very controversial topic. The thesis also includes a research in which I examined public opinions on this matters.

The aim of the theoretical part is to summarise and to explain the main terminology concerning this issue. It also provides a historical overview of the usage of capital punishment both in the Czech Republic and abroad. It shows the pluses and minuses of the topic and evaluates this issue from the philosophical and historical point of view.

The practical part points at the public opinion on the re-establishment of the capital punishment in the Czech Republic. In this research has been employed a quantitative survey using questionnaires. My hypothesis states: People agree with the re-establishment of the capital punishment. The questionnaire has been originated through the website www.surveio.cz and has been sent to social departments of various offices. It has also been displayed at the social media within the university where many students could express their opinions. I have gained 355 responses, six of which were discarded due to the incorrect completion. Out of these questionnaires I have created some diagrams featuring public opinion on the given issue. More details are included in the practical part.

Key words

Death penalty; purpose of the punishment; punishment; criminal act ; absolute theory; relative theory; mixed theory; death penalty; types of the capital punishment

Obsah

Úvod	8
1 Pojem trest, trestní čin účel a druhy trestů	9
1.1 Pojem trest.....	9
1.2 Trestný čin.....	9
1.3 Účel trestu	9
1.4 Absolutní teorie.....	9
1.5 Relativní teorie	9
1.6 Smíšená teorie	10
1.7 Zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti	10
1.8 Vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život.....	10
1.9 Působit výchovně i na ostatní členy společnosti	11
1.10 Druhy trestů	11
2 Historie trestu smrti	13
2.1 Trest smrti u starověkých civilizací	13
2.2 Další způsoby trestu smrti.....	14
2.2.1. Trest smrti upálením	14
2.2.2. Trest smrti pověšením	14
2.2.3. Gilotina	14
2.2.4. Trest smrti zastřelením	15
3 Trest smrti v českých zemích	17
3.1 Trest smrti ve Velkomoravské říši, době předhusitské a husitské.....	17
3.2 Vznik městských hrdelních soudů	18
3.3 Trest smrti od roku 1848 do 1918	19
3.4 Trest smrti od roku 1918 do 1938	20
3.5 Trest smrti v období německé okupace.....	20
3.6 Trest smrti v od roku 1948 do roku 1990.....	21
3.7 Jan Jiří Grasel.....	23
3.8 Olga Hepnarová	24
3.9 Marie Fikáčková.....	25
3.10 Vladimír Lulek	26
3.11 Štefan Svitek	26
3.12 Statistika poprav na území Československa v letech 1948-1989	28
4 Trest smrti ve světě.....	30

4.1	Trest smrti v Bělorusku	32
5	Základní lidské právo – právo na život	34
5.1	Trest smrti podle Listiny základních práv a svobod	35
5.2	Ochrana lidského života v dalších dokumentech	35
6	Filozofický aspekt trestu smrti	37
6.1	Trest smrti z hlediska náboženství	37
6.2	Trest smrti v křesťanství.....	38
6.3	Trest smrti v Islámu.....	38
7	Argumenty zastánců a odpůrců trestu smrti	40
7.1	Efekt odstrašení	40
7.2	Efekt odplaty za spáchaný trestný čin	41
7.3	Efekt pojistky	41
7.4	Ekonomický efekt	41
7.5	Hrozba justičních omylů	42
7.6	Trest smrti je nemorální	42
7.7	Možnost diskriminace	43
7.8	Akt pomsty	44
	Výzkum	45
	Diskuze	54
	Závěr	56
	Seznam použité literatury	57

Úvod

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala, protože mě velice zajímaly názory společnosti na problematiku trestu smrti. Problematika je stále aktuální v mnoha zemích světa. V zemích Evropské unie byl trest smrti zrušen, ve světě ale stále existují země, které mají trest smrti ve svých právních řádech a které jej stále používají. V Evropských zemích se jedná o Bělorusko, nicméně země s aktivně vykonávaným trestem smrti jsou po celém světě. V roce 2016 poprvé došlo ke snížení počtu poprav ve světě. Statistiky Amnesty International nezahrnují země jako je Súdán, Severní Korea a Čína. Je známo, že v Číně bývají lidé popravováni mnohdy bez soudního řízení, a tudíž je situace velmi nepřehledná.

V této bakalářské práci se věnuji technikám popravy v minulosti v ČR i v zahraničí. Současně budu zkoumat trest smrti v České republice z historického hlediska.

Další část této práce je věnována historii trestu smrti v České republice a její právní úpravě. Součástí této práce bude i statistika popravených osob na území České republiky.

V dnešní době se otázka trestu smrti dostala opět do popředí v souvislosti s teroristickými útoky, ke kterým došlo po celém světě. Lidé v různých internetových diskuzích volají po znovuzavedení trestu smrti i u nás, jakmile se o podobné události dozvědí. S otázkou trestu smrti souvisí i mnoho etických dilemat, která tuto problematiku provází již od dob prvopočátků praktikování tohoto trestu.

V další části této práce se zaměřuji na trest smrti z hlediska náboženství. Každé náboženství má na trest smrti vlastní pohled, některá jej považují za nedílnou součást svého náboženského kodexu, jiná naopak trest smrti za žádných okolností nepřipouští.

Nejčastěji probíraným tématem jsou klady a zápory trestu smrti. I já se ve své bakalářské práci tímto tématem zabírám. Asi největší nevýhodou znovuzavedení trestu smrti je bezesporu hrozba justičních omylů. Zatímco při použití jiných trestů lze justiční omyl napravit, při použití trestu smrti už tento omyl nelze zvrátit. Součástí bakalářské práce je výzkum na téma názory společnosti na znovuzavedení trestu smrti v České republice. Formou anonymního dotazníkového šetření jsem položila otázky k této problematice, výsledek dotazníkového šetření je zpracován ve výzkumné části práce.

1 Pojem trest, trestný čin, účel a druhy trestů

Než se začneme zabírat samotným trestem smrti a jeho historií, je třeba si definovat některé základní pojmy, které budou na následujících stránkách použity a se kterými budu v celé své práci pracovat. Začneme s pojmem trest.

1.1 Pojem trest

Pojem trest je v různých pramenech interpretován mnoha způsoby. Obecně lze říci, že je to nějaká sankce uložená za spáchání protiprávního jednání. Z hlediska trestně právního se jedná o sankci uloženou za spáchání protiprávního jednání různého stupně a rozsahu. Co je a co není protiprávní jednání je stanoveno v zákoně č.40/2009 Sb. (Trestní zákoník 2009, ve znění pozdějších předpisů).

1.2 Trestný čin

Za trestný čin je považováno jednání, které zákon definuje jako trestný čin a vykazuje znaky trestného činu uvedené ve výše zmíněném zákoně.

1.3 Účel trestu

Web epravo uvádí následující teorie účelu trestu:

- Absolutní teorie
- Relativní teorie
- Smíšená teorie

Smíšená teorie je kombinací dvou předchozích teorií.

1.4 Absolutní teorie

Podle této teorie je trest pouze odplatou za spáchaný skutek. Nejsou sledovány žádné další preventivní cíle ve vztahu jak k potenciálním pachatelům, tak ke společnosti.

1.5 Relativní teorie

Relativní teorie spojuje podstatu s účelem trestu. Neposuzuje tedy trest jako odplatu za spáchaný trestný čin, ale i jako prevenci před dalším páčáním trestného činu jak ze strany pachatele, tak i dalších potenciálních pachatelů. Relativní teorie má tedy zastrášující efekt. Hlavním hlediskem je zde ochrana společnosti před pachateli

trestných činů.

1.6 Smíšená teorie

Tato teorie je vlastně kombinací obou předchozích. Spojuje v sobě prvky ochrany společnosti a odplaty za spáchaný trestný čin. Podle této teorie je uložení spravedlivého trestu zároveň i ochranou společnosti před dalšími nebezpečnými jevy.

Následující odstavec je zaměřen na problematiku účelu trestu. Účel trestu je ve výše zmíněném zákoně definován jako ochrana společnosti před pachateli trestných činů. Tzn., aby nebyly trestné činy páčány vůbec nebo aby byly páčány v co nejmenší míře. Trestní právo má definované tři základní cíle ochrany společnosti před pachateli trestných činů:

- zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti
- vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život
- tímto působit výchovně i na ostatní členy společnosti

1.7 Zabránění odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti

Existují dva způsoby, jak zabránit pachateli v dalším páčání trestného činu. Jedná se buď o faktické zabránění v páčání trestného činu soudem nebo policií, tzn. uvěznění. V tomto případě se jedná o přímé zabránění v pokračování trestné činnosti.

Existuje ještě nepřímé zabránění v páčání trestné činnosti. Zde se jedná hlavně o psychické zábrany, které by měl mít každý člověk v sobě. Jedná se především o vědomí, že existují nějaké normy, které musí každý člověk dodržovat i vědomost, že za porušení těchto norem hrozí nějaká sankce.

1.8 Vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život

Existuje více způsobů, jak pachatele motivovat k tomu, aby vedl řádný život. Jedná se například o psychologické působení už samotného trestu. Pokud například pachatel dostane podmíněný trest s určitým odkladem, dostává tím signál, že mu společnost dává šanci k tomu, aby vedl řádný život a zařadil se do společnosti. Pachatel se tak může sám rozhodnout, zda využije šance a přestane páchat další trestnou činnost, nebo zda chce v trestné činnosti pokračovat. Pokud by chtěl pachatel v trestné činnosti pokračovat, soud by musel přistoupit k něčemu ráznějšímu, než je podmíněný trest.

Dalším krokem by mohlo být uložení nepodmíněného trestu, pachatel by šel do vězení tzv. „natvrdo“. Dalším způsobem, jak si může pachatel uvědomit své činy a pokusit se o nápravu, je psychologické vedení odsouzených ve vězení. Zde jsou pachatelé pod vedením zkušeného psychologa vedeni k uvědomování si následků svého trestného činu a získávání pozitivních návyků, případně zbavování se negativních vzorců chování, které jsou překážkou k úspěšné resocializaci do společnosti.

1.9 Působit výchovně i na ostatní členy společnosti

Působit výchovně na ostatní členy společnosti je možné více způsoby. Tento bod úzce souvisí s bodem 1.8, ve kterém se zákon soustředí na výchovu pachatele k tomu, aby vedl řádný život. Působit výchovně lze ale i na ostatní členy společnosti. Zde zpravidla funguje odstrašující efekt trestu na ostatní členy společnosti, kteří se tak nenechávají strhnout pachatelem k páčání trestného činu. Jedná se o tzv. generální prevenci, kdy uložení jednoho trestu jednomu konkrétnímu pachateli má efekt na celou společnost. Nicméně ani tato teze není vždy pravdivá. Tento efekt funguje pouze u lidí s běžnými morálními zásadami. Recidivující pachatelé trestných činů tyto zábrany nemají a mnohdy dokonce vyhledávají situace, ve kterých by mohli nějaký trestný čin spáchat (VICHEREK, © 2013).

1.10 Druhy trestů

Soudy mohou vynést nad pachateli trestných činů pouze takové tresty, které jsou uvedeny v trestním zákoníku číslo 40/2009 Sb. v paragrafu číslo 52 a jsou to:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,

- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest. Tyto tresty jsou uvedeny v paragrafu 52 odstavec 2 a 3.

Jiné tresty než výše uvedené trestní zákoník nepřipouští. Trestní zákoník rovněž nepřipouští nestandardní vedení vyšetřování, jakož i mučení podezřelých z trestných činů.

2 Historie trestu smrti

Trest smrti se prolíná dějinami lidstva již od dob starověkých civilizací. V některých kulturách je trest smrti zakotven v právním řádu států dodnes. Jiné kultury mají také trest smrti zakotven ve svém právním řádu stále, ale fakticky jej nevyužívají.

Způsoby výkonu tohoto trestu byly v každé kultuře velmi rozdílné, většinou se ale jednalo o velmi kruté tresty, které měly za cíl trestaného ponížít a prodloužit jeho utrpení.

2.1 *Trest smrti u starověkých civilizací*

Tento trest byl u starověkých civilizací hojně rozšířen. Existovalo mnoho způsobů, jak trest smrti vykonat. Hojně rozšířen byl trest smrti, při kterém popravu vykonávala zvířata. Například Aššurbanipal, král asyrský, byl znám tím, že vězně předhazoval dogám (Monestier, 1994). Mezi lidmi, kteří s oblibou vykonávali trest smrti, se najdou i některé ženy. Jako příklad uvádím malgašskou královnu Ranavalonu I., která do své smrti dala každý rok popravít zhruba deset tisíc lidí (Monestier, 1994).

Z historie jsou také známy popravy ve starověkém Římě. Tyto popravy byly realizovány jako součást divadelního představení. K popravám ve starověkém Římě byla pečlivě vybírána zvířata podle určitého přesně daného vzorce. Například za cizoložnictví byla žena zašita do pytle s rozzuřenou kočkou. Ta jí ještě před samotnou smrtí způsobila mnohá zranění. K dalším zvířatům, která byla hojně využívána k popravám, patřili lvi, tygři, sloni, divocí vlci atd. Tato zvířata byla ještě před samotnou popravou vyhladověna a rozdivočena, takže během samotné popravy se tato zvířata chovala velmi krutě a často odsouzeného nejen zabila, ale dokonce jej sežrala v podstatě zaživa. Tyto popravy probíhaly v podstatě jako divadelní představení. Do arény byli vybíráni diváci podle předem daného klíče. Odsouzený byl odveden do arény, na krk mu byla připevněna cedule, kde bylo napsáno, za co byl dotyčný člověk odsouzený. V některých případech, pokud byl odsouzený znehybněn, musel soudce rozsudek přečíst. Následně byla do arény vpuštěna rozdivočená a hladová zvířata, která odsouzeného okamžitě roztrhala, ve výjimečných případech i sežrala zaživa (Monestier, 1994).

V dalších případech bylo jako trest používáno rozpárání břicha zaživa. Zatímco ve většině krajinách stačilo k vykonání trestu pouhé rozpárání břicha zaživa, v jiných krajinách to bylo vnímáno pouze jako první krok k usmrcení odsouzeného. Dalším

krokem bylo vyndání pár metrů střev z těla a následné vykrvácení odsouzeného. V některých případech docházelo k namotávání střev a dalších orgánů na dřevěné kůly. Tento trest byl populární zejména v orientu. V některých kulturách po tomto aktu následovalo dále ještě stažení z kůže, případně rozčtvrcení (Lyons, 2004).

V následujících kapitolách se krátce zmíním o dalších formách trestu smrti, které uplatňovaly starověké civilizace.

2.2 *Další způsoby trestu smrti*

Nyní si v krátkosti řekneme něco o dalších druzích trestu smrti. Pro zajímavost vyjmenuji trest smrti například upálením, pověšením, stětím, shozením z velké výšky atd.

2.2.1. *Trest smrti upálením*

Tento trest se začal uplatňovat již od dob, kdy se lidstvo naučilo využívat oheň. První zmínku o tomto trestu lze dohledat i v Chammurabiho zákoníku. Tento trest lze najít i v původním zákoníku starých židů, Levitiku ve třetí knize Pentateuchu. Trest smrti upálením se obvykle přisuzoval za případy bigamie a svatokrádeže. Z historie je tento trest spojován s tzv. čarodějnickými procesy a kacířstvím, kdy byly na hranici upalovány údajné čarodějnice. Ve starověkém Římě byli také upalováni křesťané. Římský císař Nero se bavil tím, že křesťany nechal natírat dehtem a smolou, což způsobilo, že se člověk v podstatě proměnil v lidskou pochodeň.

2.2.2. *Trest smrti pověšením*

Tento trest byl v minulosti využíván mnoha zeměmi k vykonání hrdelního trestu, a i v dnešní době je tento trest hojně využíván v zemích, kde je ještě trest smrti součástí právního řádu. Oběšení je relativně snadné a také levné, a proto se k němu nejčastěji uchylují i lidé, kteří chtějí spáchat sebevraždu. Výhodou tohoto trestu je také možnost hromadných poprav odsouzených lidí. Této výhody v současnosti využívají teroristické organizace spolu s popravou zastřelením (Lyons, 2004).

2.2.3. *Gilotina*

Gilotina vážila zhruba 40 kg, výška svislých trámů byla zhruba 4,50 m,

vzdálenost trámů 37 cm, výška sklopného prkna 85 cm, váha nože 7 kg, váha berana 30 kg, váha čepů držících pohromadě nůž a berana 3 kg.



Tento nástroj je z historie znám jako nástroj, který nastolil rovnost mezi pány a jejich poddanými v přístupu k trestu smrti. Do této doby byla šlechta vždy stínána mečem, zatímco poddaní byli nejčastěji stínáni sekerou. Z historie víme, že tímto nástrojem byla sřata i Marie Antoinetta. Tehdejší společnost považovala gilotinu za prostředek, který setře rozdíly mezi šlechtou a prostým lidem. V duchu humanity byla tato poprava vnímána jako rychlá a humánní na rozdíl od jiných druhů poprav, které se do této doby používaly. Za vynálezce této popravčí pomůcky je považován doktor Guillotin, který nechtěl, aby lidé při popravě trpěli. Byl ale z úspěchu svého vynálezu znechucen a po čase s ním nechtěl mít nic společného. Zajímavým údajem z historie gilotiny je, že během Velké francouzské revoluce bylo popraveno i 41 dětí, 350 jeptišek a 1135 kněží. Na gilotině bylo popraveno celkem 1278 mužů a 750 žen, kteří před popravou patřili do šlechtického stavu (Monestier, 1994).

2.2.4. Trest smrti zastřelením

Trest smrti zastřelením se objevoval již od počátku výroby první střelné zbraně. Mezi prvními zbraněmi, které se používaly k popravám, můžeme najít luky a šípy. Postupem času se přecházelo k složitějším zbráním, které ale zase byly příliš těžké a

musely být podpírány. Jakmile došlo k vyrobení lehčích zbraní, rozšířilo se i jejich použití k popravám. V některých zemích, kde je trest smrti stále zachován v trestním právu, se užívá trest smrti zastřelením stále. V jiných zemích je tento trest vyhrazen pouze pro určitou skupinu lidí, například vojáků, zatímco pro civilisty je vyhrazen trest smrti oběšením (Lyons, 2003).

V některých státech USA dosud trest smrti zastřelením převažuje, zatímco v jiných státech se stále používá elektrické křeslo případně smrtící injekce.

V devatenáctém a dvacátém století byl trest smrti ve většině zemí zrušen. V Evropě zůstává součástí právního řádu pouze v Bělorusku.

3 Trest smrti v českých zemích

Historie trestu smrti v českých zemích sahá až k počátkům vzniku první Velkomoravské říše. V této době bylo používáno tzv. právo obyčejové. Hlavní slovo měl panovník, který v té době soustředil veškerou moc soudní, výkonnou i vojenskou do svých rukou. Po příchodu věrozvěstů ze Soluně, Cyrila a Metoděje, vznikl tzv. Nomokánon, což byla sbírka církevních i světských zákonů platných na Velké Moravě. Toto obyčejové právo se mělo řídit souborem právních norem nazvaných „Zákon sudnyj ljudem“. Tyto právní normy se skládají hlavně z ustanovení práva trestního, majetkového a manželského.

Veškeré soudnictví se zpočátku provádělo pouze na panovníkově dvoře. Součástí soudního dvora byla i skupina církevních i světských šlechticů. Nicméně tyto soudy nebyly schopny rozhodovat ve všech případech dostatečně rychle, proto později vznikaly i soudy na nižších správních celcích. Byly to tzv. místní soudy v centrech hradské správy, vrchnostenské soudy a soudy krajských poprávců (Francek, 1999).

S příchodem husitské revoluce byly výše zmíněné normy nahrazeny božím zákonem. Vznikly tzv. Čtyři pražské artikuly, které měly smazat rozdíly mezi jednotlivými stavy obyvatelstva před právem. V roce 1434 byly tyto artikuly přijaty jako základní zákon země.

Plný text čtyř pražských artikulí zní:

- *Najprvé: aby slovo Božie po království Českém svobodně a bez překážky bylo kázáno;*
- *Druhé: aby velebná svátost těla a krve Božie pod oběma způsobama svobodně byla dávána;*
- *Třetí, že mnozí kněží a mniši světským právem panují... aby takovým kněžím to neřádné panování odjato... aby... příkladně živi byli a navedeni k stavu Kristovu a apoštolskému;*
- *Čtvrté, aby všichni hříechové smrteľní a zvláště zjevní... v každém stavu byli stavováni a kažení (© Husitství).*

3.1 Trest smrti ve Velkomoravské říši, době předhusitské a husitské

V devátém století vznikla na našem území Velkomoravská říše. V čele této říše stál kníže, který ve svých rukou soustředil veškerou moc. Zejména vojenskou, správní,

soudní a zákonodárnou. Teprve s příchodem slovanských věrozvěstů ze Soluně došlo, jak jsem výše uvedla, k přeložení prvního zákoníku. Nicméně i tento zákoník byl přizpůsoben zvykům ve Velkomoravské říši. Nejdůležitějším úkolem práva bylo chránit stát, církve a soukromé vlastnictví. V prvopočátcích našeho státu převládal trest smrti kamenováním a také charakter osobní msty za trestný čin (Francek, 1999).

V předhusitské době bylo vykonávání trestů smrti poměrně časté. Nejčastěji se prováděly popravy stětím, oběšením, upálením nebo zahrabáním. Pokud nedošlo k odsouzení k trestu smrti, bývali pachatelé často jen mrzačeni, například pouze useknutím ruky či oslepením. Pokud byl někdo uznán vinným, stával se z něj psanec, který neměl nárok na ochranu.

Během husitské revoluce zaznívají i názory, že by trest smrti neměl být uplatňován (Francek, 1999).

Opravdový rozvoj trestního práva nastává až se vznikem stavovské monarchie. V této době vznikají nové zákony na ochranu státu, je ustanovena povinnost chytat zločince a stíhat je za jejich trestné činy.

3.2 *Vznik městských hrdelních soudů*

Představitel hrdelní justice byl rychtář. Později došlo k rozvoji tzv. městské rady, která se skládala z dvanácti členů volených na dobu jednoho roku. Po této době byli zpravidla voleni noví členové. V čele rady stál purkmistr, který byl volen na dobu čtyř týdnů. Po čtyřech týdnech se konšelé museli střídát. Městská rada vystupovala v plném složení pouze na začátku a na konci celého řízení. Výslechy obstarával rychtář s některým z konšelů. Tito konšelé se střídali u výslechů, aby tak sbírali zkušenosti. Celý průběh řízení byl písemně zaznamenáván do protokolů.

Důležitou roli v celém procesu měl i městský rychtář. Jeho důležitou povinností bylo ohledávání místa činu, zajišťování a uvěznění potenciálního pachatele trestného činu. Byl přítomný u všech výslechů.

Další důležitou osobou byl i popravčí, kterému se v té době říkalo mistr ostrého meče. Jeho pomocníkem byl tzv. právní posel nebo jinak řečeno biřic, jenž žil v šatlavě a staral se o vězně (Francek, 1999).

Při vykonávání hrdelního práva vznikaly mnohé záznamy o jeho výkonu. Nazývaly se smolné knihy. V těchto knihách byly zaznamenány výslechy, ale i zápisy

katů. Na následujících řádcích uvádím zápis ze smolné knihy.

Ortel na Jakuba Kubištu

„Že jest tento Jakub Kubišta svému vlastnímu tělu rozličnými prostředky násilí učiniti i také své vlastní duši chtěl ublížiti, tudy jest v mnohé zlé domnění, že by nějakým hrozným skutkem vinen býti jměl upadl. A snad kdyby mu jedna milost učiněna byla, ten zlý oumysl nad svým tělem odejmouc sobě hrdlo by provedl a svévolně sobě do pekla by pomohl, an také z vyznání Havla z Chuděřic, že by jemu jiných krádeží se dopouštěl, jest se vyhledalo, protože právo jej aby (jsa dostatečně k pokání napomenut) hrdle trestán byl, orteluje. I již jest s'tat.“

Dalším pramenem hrdelního práva, který doplňuje smolné knihy, jsou radní protokoly, jež doplňují výše zmíněné smolné knihy.

3.3 Trest smrti od roku 1848 do 1918

V roce 1848 vypukla na našem území buržoazní revoluce, která výrazně změnila fungování země. Klesal vliv šlechty a docházelo k pozvolnému nástupu kapitalismu.

V roce 1850 vznikly zemské nebo krajské soudy. Součástí těchto soudů byly poroty, jež fungovaly jako kontrolní mechanismus. V porotě bylo 12 porotců, kteří rozhodovali o vině a nevině člověka. Rozsudek byl posléze vynesena soudem. Rozhodování probíhalo v senátech.

V polovině 19 století vzniklo státní zastupitelství, které dohlíželo na správný průběh vyšetřování. Nejdůležitějším úkolem bylo stíhat všechny trestné činy na území našeho státu. Státní žalobce se také účastnil všech úkonů v přípravném trestním řízení. Na rozdíl od soudců, nebyl státní žalobce nepřeložitelný ani nesesaditelný.

V této době se trest smrti ukládal za zločiny velezrady a veřejného násilí, zlomyslným uškozením na cizím majetku, zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvlášť závažných. V dalších případech se trest smrti ukládal za dokonanou vraždu, loupežnou vraždu a žhářství. Trest smrti byl prováděn oběšením. Ve výjimečných případech zastřelením (Francek, 1999).

Revoluce v roce 1848 zásadním způsobem změnila životy Evropanů a nevyhnula se ani tehdejšímu Rakousku-Uhersku, jehož součástí byly i České země. Výsledkem bylo přiznání občanských práv občanům a omezení moci panovníka.

3.4 Trest smrti od roku 1918 do 1938

28. října 1918 vznikla nová Československá republika. Vzhledem k tomu, že nově vzniklý stát neměl své vlastní zákony, řídil se na základě recepčního zákona prosincovou ústavou, vzniklou v roce 1867 a dalšími zákony platnými v Rakousko-Uhersku. Nově vzniklá Československá republika potřebovala svoje vlastní zákony, proto bylo nutné sepsat první československou ústavu, která by dala základ novému státu. Došlo ke vzniku Národního výboru, který se dne 28. října usnesl na zákoně číslo 11 o zřízení samostatného státu československého. Tento zákon v článku 1 říká, že státní formu určí Národní shromáždění s Československou národní radou v Paříži. Vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

V roce 1918 vznikl zákon číslo 37/1918 Sb. o prozatímní ústavě. Tento zákon upravoval vznik národního shromáždění, pravomoci tohoto shromáždění, pravomoci hlavy státu, prezidenta, pravomoci vlády a vyhlášení rozsudků.

Teprve v roce 1920 měla Československá republika svojí vlastní vytvořenou ústavu.

Trestní právo se řídilo zákonem číslo 117/1852 ř.z., podle kterého se ukládá trest smrti za vraždu.

3.5 Trest smrti v období německé okupace

V polovině třicátých let dvacátého století sílily na našem území hlasy sudetských Němců, kteří požadovali odtržení od Československé republiky. Podle dohody s Adolfem Hitlerem měli zástupci německé menšiny klást československé vládě nesplnitelné požadavky tak, aby vznikla příčina odtržení Sudet od Československého státu a připojení k Německu. Na tomto území vznikaly další soudy, které se musely řídit německým právem. (Francek, 1999).

15. března 1939 vpadla německá vojska na naše území a došlo k rozdělení Československa na protektorát Čechy a Morava a na Slovenský štát. Protektorát byl fakticky připojen k německé říši. Nově vzniklý protektorát měl mít určitou míru autonomie, která se musela shodovat s potřebami německé říše. Samozřejmě postupem času vyšlo najevo, že cílem těchto kroků byla postupná germanizace Čechů, případně úplné vyhlazení. Cílem vyhlazení bylo hlavně židovské obyvatelstvo.

Trest smrti byl v tomto období prováděn zastřelením nebo v případě hromadných poprav pomocí plynové komory. V tomto období byl trest smrti udělován i

za banální přestupky.

Po únoru 1948 došlo opět ke změně politických poměrů v Československé republice.

3.6 Trest smrti v od roku 1948 do roku 1990

V roce 1948 vznikla nová ústava Československé republiky. Tato ústava obsahovala základní svobody vyznání, projevu, pohybu a pobytu a na rozdíl od současné ústavy garantovala právo na práci.

Trestní právo se řídilo zákonem číslo 231/1948 Sb. Tento zákon jasně stanovuje, při jakých trestných činech je možné uložit trest smrti. Jedná se například o velezradu či vraždu.

Po roce 1948 došlo ke změně státního zřízení a vzestupu komunistické strany Československa. 11. června roku 1960 byla vytvořena nová socialistická ústava. Zatímco v období první republiky po rozpadu Rakouska-Uherska byla republika založena na parlamentním systému, po vydání socialistické ústavy zde získala vedoucí úlohu jediná strana, Komunistická strana Československa. Současně došlo k novelizaci trestního zákona a vstoupil v platnost zákon číslo 140/1961 Sb. Tento zákon umožňoval uložení trestu smrti za trestné činy proti republice (vlastizrada, velezrada, teror nebo vyzvědačství). Novelou trestního zákoníku číslo 45/1973 Sb. byl doplněn paragraf 29. Byl vložen nový odstavec, který zavádí alternativní trest nepodmíněného odsouzení v rozmezí 15 až 25 let. Trest smrti byl v této době chápán pouze jako poslední možnost, jak potrestat pachatele, neboť použití mírnějších trestů, například doživotí, by nevedlo k nápravě pachatele. Aby mohl být trest smrti uložen, muselo být splněno hned několik podmínek současně. V průběhu let docházelo k novelizacím tohoto zákona a v roce 1990 novela znemožnila používání trestu smrti.

Trestní řízení se konalo na níže uvedených principech. Většina těchto principů je obsažena i v moderním trestním řádu.

Mezi principy dle trestního řádu patří:

- Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci,
- Soudní věci ve věcech trestních náleží jak soudům řádným, tak i soudům výjimečným,
- Soudní moc je oddělena od státní moci,

- Základním znakem je senátní rozhodování, volitelnost soudců z lidu, ústnost veřejnosti,
- Zásada obžalovací,
- Právo obžalovaného na řádný proces.

Mezi hlavní tresty dle z.č. 140/1961 Sb.

- Trest smrti
- Odnětí svobody
- Nápravná opatření

Mezi vedlejší tresty patří:

- Ztráta občanství
- Ztráta občanských práv
- Vyloučení z vojska
- Ztráta vojenské hodnosti
- Propadnutí jmění
- Peněžitý trest
- Zákaz činnosti
- Vyhoštění
- Zákaz pobytu

Součástí trestního zákona byl i výjimečný trest smrti, který byl ukládán pouze v případech, že pohnutka, která vedla pachatele ke spáchání trestného činu, byla zvlášť zavrženíhodná, nebo byl čin proveden zvlášť zavrženíhodným způsobem. Náprava pachatele tudíž již nebyla možná a v posledním případě, pokud došlo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku.

Trestní zákoník byl od svého vzniku několikrát novelizován. V těchto novelizacích bylo například zakotveno pravidlo o ukládání doživotního trestu jako alternativy k trestu smrti. Potřeba novelizace některých ustanovení trestního zákoníku, jak uvádí důvodová zpráva k zákonu 175/1990 Sb., se projevila již ve druhé polovině

osmdesátých let. Byly prováděny analýzy, které ukázaly nepřiměřený nárůst deliktů projednávaných soudy. Je ukládán značný počet krátkodobých trestů odnětí svobody, jimiž je snižována kapacita nápravně výchovných ústavů a snižována kvalita převýchovného procesu. Další příčinou růstu kriminality byly změny ekonomické povahy. Došlo k nárůstu mezd i cen, k soudu se tedy dostávaly činy, které dříve byly vyhodnoceny jako přestupky, neboť se vycházelo ze vzniklé škody vyjádřené pevnou částkou. Záměrem novelizace bylo prohloubit diferenciaci trestní odpovědnosti. Za méně závažné trestné činy (se sazbou odnětí svobody do jednoho roku) a přečiny nemá být ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody.

Listopad 1989 je obdobím politických změn v Československu, jež vedly k pádu komunistického režimu. Současně dochází k přeměnám politického zřízení směrem k demokracii, v roce 1990 dochází k další demokratizaci společnosti. V tomto období stát přechází v ekonomické oblasti z centrálně řízené ekonomiky k modelu volného trhu. Rovněž se otevírají hranice. Devadesátá léta jsou léta privatizace, nastávají velké ekonomické změny. Současně se v důsledku těchto změn zvýšila kriminalita a vzrostl počet vražd s ekonomickým motivem.

S postupující demokratizací společnosti se Československo připojuje k zemím, které ze svého trestního řádu trest smrti vypustilo. Uložený trest se nepovažuje za pouhou odplatu za spáchaný trestný čin, vykonáváním trestu nesmí být ponižována lidská důstojnost. Vedle ochranné funkce trestní právo usiluje o reintegraci pachatelů, ale současně i o zajištění přiměřené satisfakce obětem trestních činů.

Následující část je zaměřena na několik trestních činů, na pachatele těchto činů a na rozsudky, které nad nimi byly vyneseny.

3.7 Jan Jiří Grasel

Snad každý člověk někdy použil nadávku grázl. Zamysleme se nad tím, jak tato nadávka vznikla. Svůj původ má v člověku, který se jmenoval Jan Jiří Grasel. Byl to člověk pocházející ze složitých rodinných poměrů. Jeho otec Tomáš Grasel byl ras, Janova rodina tedy byla na okraji společnosti spolu s katy a jejich pacholky. Janův otec rozhodně nebyl považován zrovna za bezúhonného člověka, stejně jako jeho matka. Malý Jan byl chycen za krádeže již v devíti letech. Rodina se musela kvůli své minulosti odstěhovat do Maďarska, kde se krátkodobě snažila žít spořádaným životem. Otcí to ale dlouho nevydrželo a za

čas se zlodějskému řemeslu přiučil i syn Jan. Zpočátku kradl, co ho napadlo a co v té době potřeboval. Později si mladý Jan troufl ukrást úspory jednoho místního hospodského, za což byl nakonec dopaden. Z vězení se mu ale podaří uprchnout a dál pokračuje v trestné činnosti. Mladý Jan se stává poměrně známou postavou. V roce 1814 je mu připisováno už sedmdesát osm zločinů. Policie na něj vypsala vysokou odměnu, ale Janovi se přesto nějakou dobu daří unikat hlavně díky velkému počtu milenek, u kterých se postupně skrýval. Policie tedy kromě odměny využije na dopadení i své špehy. Nakonec se policii povedlo Grasela dopadnout pomocí dohody dvou Graselových milenek s policií a jedním policejním informátorem. Jan se má setkat s údajným přítelem, který nyní pracuje pro policii v jedné hospodě, ve které na něj měla počkat i policie. Nakonec ale návštěvníci hospody přemohli Grasela sami, protože policie dorazila se zpožděním. Soudní proces trval kvůli rozsáhlosti celého případu tři roky. Jan Jiří Grasel byl oběšen dne 31. ledna 1818 (©Jedlička).

3.8 Olga Hepnarová

Olga Hepnarová se narodila 30. června v Praze a zemřela 12. března 1975 rovněž v Praze. Pocházela z rodiny bankovního úředníka a zubařky. Z počátku v dětství nijak nevybočovala ve vývoji oproti svým vrstevníkům. Postupem času ale začala mít problémy se školní docházkou, a proto skončila na psychiatrii. Následně byla přesunuta do dětského ústavu v Opařanech, kde dokončila základní školu. Po ukončení povinné školní docházky se vyučila knihařkou. Během života vystřídala několik profesí včetně profesionální řidičky. Během dospívání si pak Olga Hepnarová začala uvědomovat svoji rozdílnou sexuální orientaci. Postupně měla několik vztahů jak s muži, tak se ženami. Sama o sobě tvrdila, že je sexuální mrzák.

Postupem času začala mít Olga problém se společností. Nedokázala se vyrovnat s jinou sexuální orientací a zároveň ani vycházet s lidmi ve svém okolí.

První střet se zákonem měla Olga Hepnarová již tři roky před jejím útokem automobilem. V roce 1970 zapálila otcův statek. K žádné velké škodě ovšem nedošlo, ani k obětem na životech. V té době nebyla Olga Hepnarová z činu podezřívána, protože se na usedlost dopravila až poté, co byl požár uhašen. Dne 9. června shodila Olga svůj automobil značky trabant ze srázu do řeky. Následujícího dne pak napsala několik dopisů, jež rozeslala do různých novin a ve kterých uvedla důvody, které ji

vedly ke spáchání takového činu. V 13:30 najela do čekajících osob na tramvajové zastávce na třídě Obránců míru. Zabila celkem osm lidí. Tři lidé zemřeli na místě, další tři v nemocnici ještě téhož dne, zbylí dva lidé zemřeli o pár dní později. Dalších šest lidí bylo zraněno těžce, posledních šest osob bylo zraněno lehce. Ostatní lidé, kteří stačili uskočit, se jí zpočátku pokoušeli pomoci, protože si mysleli, že ztratila kontrolu nad vozidlem. Nicméně Olga Hepnarová ihned na místě přiznala, že do lidí najela schválně a že si je plně vědoma toho, co udělala. Policie u ní našla v batohu oblečení a cigarety, protože očekávala, že bude dopadena.

Během procesu Olga nespolupracovala se svým obhájcem. Ten se snažil celý soud přesvědčit, že jeho klientka trpí počínající schizofrenií. Olga to opakovaně popřela a před soudem ze svého činu obvinila bezcitnou společnost a sama sebe označila za otloukánka společnosti. Při vyšetření soudním znalcem vyšel najevo i výše zmíněný trestný čin žhářství. Posudek neodhalil žádnou duševní poruchu, a proto byla shledána plně příčetnou, a tudíž i zodpovědnou za své činy.

Dne 6. dubna 1974 byla Olga Hepnarová uznána vinnou a odsouzena k trestu smrti. Její matka okamžitě podala odvolání, Nejvyšší soud ale rozsudek potvrdil a odvolání zamítnul. Vzhledem k uloženému trestu, musel rozsudek potvrdit ještě federální nejvyšší soud. Tento soud sice trestný čin překvalifikoval z vraždy na zabití, ale trest ponechal. Poprava byla uskutečněna dne 12. března 1975 v pankrácké věznici (©Jedlička).

3.9 Marie Fikáčková

Marie Fikáčková se narodila 9. září 1936 v Sušici. Pocházela z chudé rodiny. Rodina se i po válce hlásila k německé národnosti, otec se nijak netajil svou nenávisť proti Čechům. Mladá Marie neměla dobrý vztah ani s jedním z rodičů. Otec byl alkoholik s agresivním chováním a s matkou se často hádala.

Vystudovala střední zdravotnickou školu. Ve škole byla hodnocena jako výborná studentka s ideálními předpoklady pro práci zdravotní sestry. Po maturitě nastoupila do nemocnice v Sušici na novorozenecké oddělení jako zdravotní sestra. Během celého působení neměla žádné konflikty ani s nadřízenými, ani s ostatními kolegy. Podle svých nadřízených byla dokonce hlavní kandidátkou na obsazení místa vrchní zdravotní sestry. Psalo se tehdy 23. února a na novorozeneckém oddělení, kde pracovala i Marie Fikáčková, zemřeli dva novorozenci. Zprvu vše vypadalo jen jako náhoda a personál

vše svedl na mozkovou obrnu. Teprve při pitvě bylo zjištěno, že novorozenci mají zlomené ruce a zranění na hlavě, které si nemohli sami způsobit. O čtyři dny později byla Marie Fikáčková zatčena přímo na svém pracovišti. Při následném vyšetřování vyšlo najevo, že možná dokonce zabila mnohem více novorozenců, než bylo ve skutečnosti zjištěno. Jako důvod uvedla, že během menstruace ji rozčiloval dětský pláč a ona nevěděla, jak si s takovou situací poradit. Během soudního líčení byla Marie Fikáčková posuzována psychology a psychiatry, kteří měli zjistit, zda byla Marie během páchaní trestného činu příčetná. Po všech vyšetření ji znalci uznali jako příčetnou, a tudíž i zodpovědnou za své činy. Soud nad ní 6. října 1960 vynesl odsuzující rozsudek k trestu smrti a 13. dubna 1961 došlo k popravě (©Jedlička).

3.10 Vladimír Lulek

Dalším člověkem, který byl odsouzen k trestu smrti, byl Vladimír Lulek. Vladimír Lulek se narodil 23. května 1953 ve Štáhlavech a zemřel 2. února 1989 v Praze. Byl to poslední popravený muž na území České republiky. Veřejnost mu tehdy dala přezdívku „Vánoční vrah“.

Dva dny před Vánoci se Vladimír vrátil z hospody v podnapilém stavu. Po příchodu domů následovala hádka, která vyvrcholila zavražděním manželky a čtyř dětí. Tři děti měla manželka z prvního manželství a poslední nejmladší dceru měla s Vladimírem Lulkem. Následně se Lulek vydal zabít i sousedku, která si všimla, že se u sousedů něco děje a chtěla zavolat policii. Tuto ženu se mu již zabít nepodařilo, sousedka vyvázla pouze s vážným zraněním. Vladimír Lulek byl popraven 2. února 1989 v Pankrácké věznici (©Jedlička).

3.11 Štefan Svitek

Štefan Svitek se stal posledním popraveným člověkem na celém území tehdejší Československé republiky. Narodil se 23. ledna 1960 v Podbrezové a byl popraven 8. června 1989 v Bratislavě.

Dětství a mládí Štefana Svitka nebylo vůbec šťastné. Jeho otec byl násilník a alkoholik a k synovi se choval hrubě. Štefan tuto normu chování postupem času přejal jako běžnou. Začal s různými drobnými krádežemi a dostával se tak do střetu se zákonem. Policie ho vždy dopadla a odsoudila. Na svobodě nikdy nevydržel déle než

jeden rok v kuse. Nejvážnějšího zločinu se dopustil tehdy, když unesl mentálně retardovanou ženu, věznil ji a znásilňoval. Následně skončil Svitek na psychiatrii, kde podstoupil ochranné léčení.

Později se Svitek oženil s Romkou Marií, ale nebylo to šťastné manželství. Marie si do manželství se Svitkem přivedla dceru z prvního manželství. Brzy po uzavření manželství se začala projevovat Svitkova prudká povaha a začal svoji manželku pravidelně bít.

30. října 1987 pomáhal kamarádovi řezat dřevo na zimu. Za tuto službu dostal odměnu ve formě dvou krabic vína, které společně s kamarádem následně vypili v hospodě spolu s dalším alkoholem, který si objednali. Silně opilý Svitek nedokázal příliš dobře chodit v opilosti, proto se přidržoval kamaráda. Když jej kamarád dovedl domů, Svitek se začal dobývat na spící manželku do ložnice. Manželka se v ložnici zamkla, a tak se za ní nemohl Svitek dostat. Když na ní bouchal, manželka mu odpověděla, ať si hledí svého a neotravuje. Svitek se rozhodl, že vyrazí dveře. Přinesl si sekeru a vyrazil s ní dveře, začal na manželku křičet. Ta se od něj odvrátila. Svitka to rozzuřilo a začal manželku mlátit sekerou. Postupně si uvědomil, že ho to sexuálně vzrušuje, a tak jí rozříznul břicho a vyndal některé vnitřní orgány, včetně šestiměsíčního plodu. Vraždění manželky udělalo velký hluk, který následně probudil jeho dcery. Ty poté zabil a opakoval celý proces rozříznutí břicha a vyjmutí vnitřních orgánů. Nad mrtvolami dcer i manželky několikrát masturboval.

Když začalo svítat, Svitek se vyděsil a uvědomil si, že musí rychle utéct. Nejdříve se doma umyl a převlékl si šaty, poté utekl a vloupal se do opuštěného domu. Zde se rozhodl, že spáchá sebevraždu oběšením, a zároveň podřezáním. Nicméně v domě našel láhev alkoholu, kterou vypil a usnul. Následující den se rozhodl, že se musí přemístit někam jinam. Vloupal se do jiného domu, ve kterém už svůj plán uskutečnil. Lano, ze kterého si udělal oprátku, se ovšem přetrhlo, Sviták spadl na zem, udeřil se do hlavy a ztratil vědomí. Když se probudil, zjistil, že už k domu míří policie, pokusil se utéct, ale na silnici jej policie zadržela. U výslechu se k činu přiznal (©Jedlička).

3.12 Statistika poprav na území Československa v letech 1948-1989

Rok	Vražda	Podle retribučních dekretů	Za velezradu	Souběh velezrady a vyzvědačství	Souběh velezrady a vraždy	Ostatní trestné činy	Celkem
1948		20				3	23
1949	8	1	11	8	3		31
1950	6		18	23	10	1	58
1951	4		26	16	10	3	58
1952	9		9	28	16	2	64
1953	21		9	5	11	1	47
1954	13		4	4	4		25
1955	6		2	4	3		15
1956	8						8
1957	5			2			7
1958	13	1	2				16
1959	6		1			1	8
1960	6		1				7
1961	6						6
1962	10						10
1963	7						7
1964	7						7
1965	4						4
1966	8						8
1967	4						4
1968							0
1969							0
1970							0
1971	1						1
1972	5						5
1973	3						3

1974	1						1
1975	5						5
1976	1						1
1977							0
1978	1						1
1979	3					1	4
1980	4						4
1981							0
1982	2						2
1983	3						3
1984	1						1
1985	5						5
1986	3						3
1987	1						1
1988							0
1989	2						2
Cel- kem	192	22	83	90	57	12	456

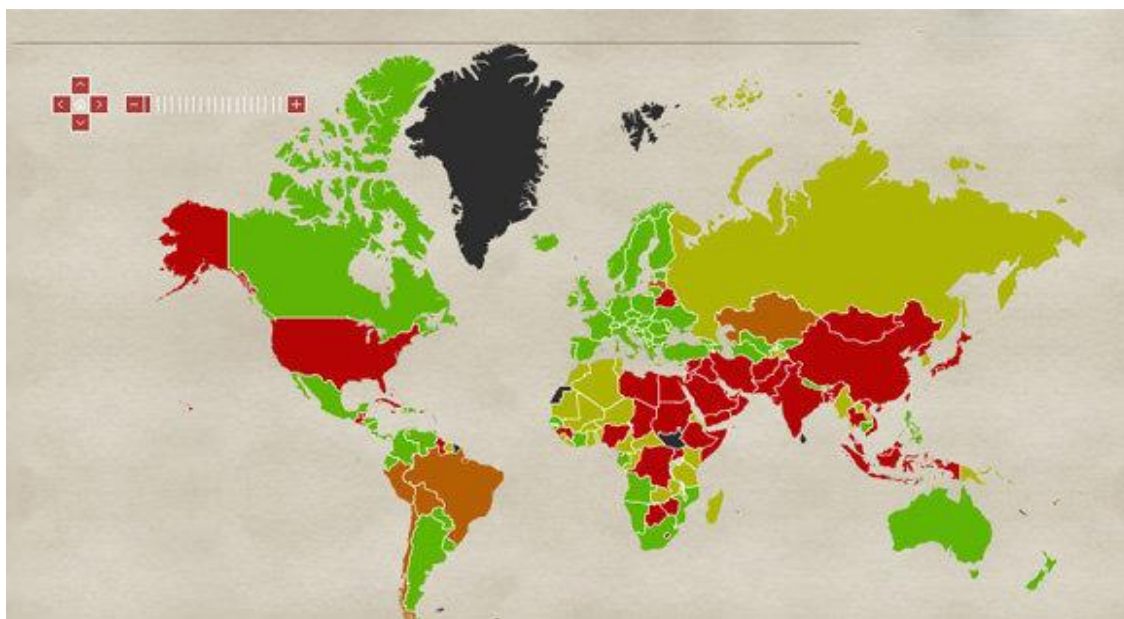
4 Trest smrti ve světě

Zatímco v předchozí kapitole jsem se věnovala trestu smrti na území České republiky až do roku 1989, nyní se budu zabývat trestem smrti ve světě. I dnes, ve 21. století, existují země, ve kterých je trest smrti součástí právního řádu, a zároveň je využíván k trestání pachatelů. Některé státy si ponechaly možnost udělit trest smrti za výjimečných okolností, například v době války. Jiné státy mají zase trest smrti součástí právního řádu, nicméně jej nepoužily více než deset let. Z evropských států má ve svém právním řádu zakotven trest smrti pouze Bělorusko.

Podle Amnesty International v roce 2016 klesl počet poprav ve světě o více než třetinu oproti roku 2015. Statistiky za rok 2017 nejsou v tuto chvíli k dispozici. Do statistiky nebyla zahrnuta Čína, Severní Korea, Vietnam a Jižní Súdán. Z těchto zemí nejsou informace známy.

Na následujícím obrázku si můžeme prohlédnout přehlednou mapu trestu smrti v zemích po celém světě.

Mapa č. 1

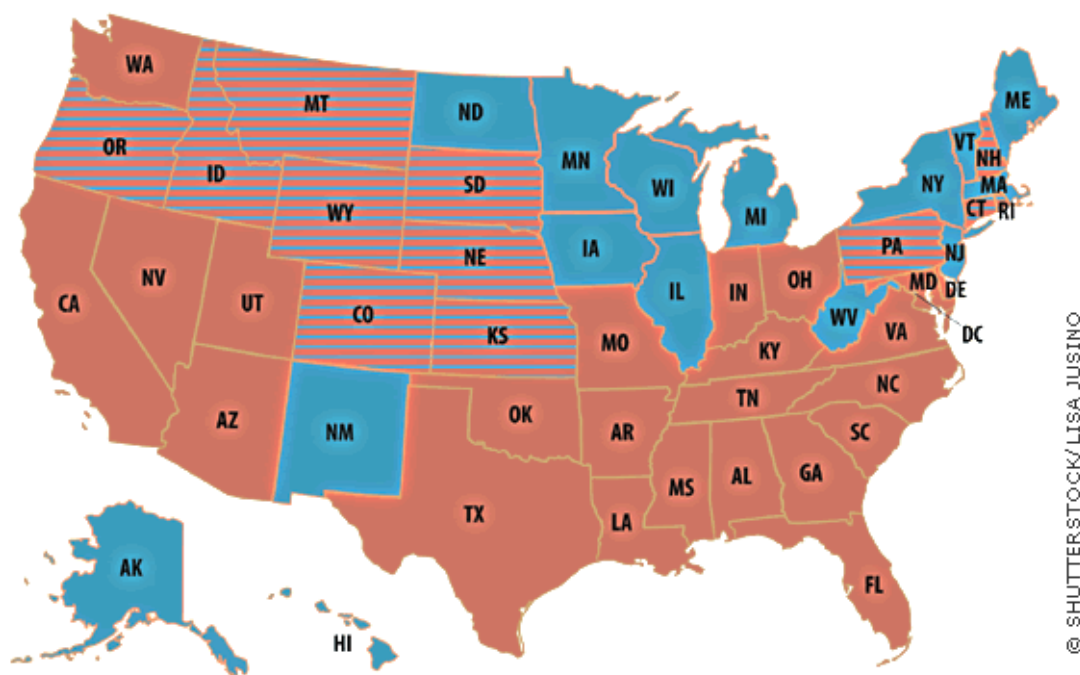


Zdroj: http://www.tvnoviny.sk/zahranicne/1740930_tresty-smrti-vo-svete-neuverite-ake-a-zaco-este-vykonavaju

Na obrázku výše můžeme vidět, že jsou zde uvedeny i Spojené státy americké. Nicméně tento stát je specifický tím, že vznikl postupně spojením menších samostatných států v jeden celek. Proto se v každém z těchto států nahlíží na trest smrti

rozdílně. Na následující mapě uvidíme, jak je zakotven trest smrti v USA.

Mapa č. 2



Modře je vyznačeno 16 států, které nemají trest smrti. Červených 34 států trest smrti mají, pruhovaně vyznačené státy uložily trest smrti méně než třikrát od roku 1976.

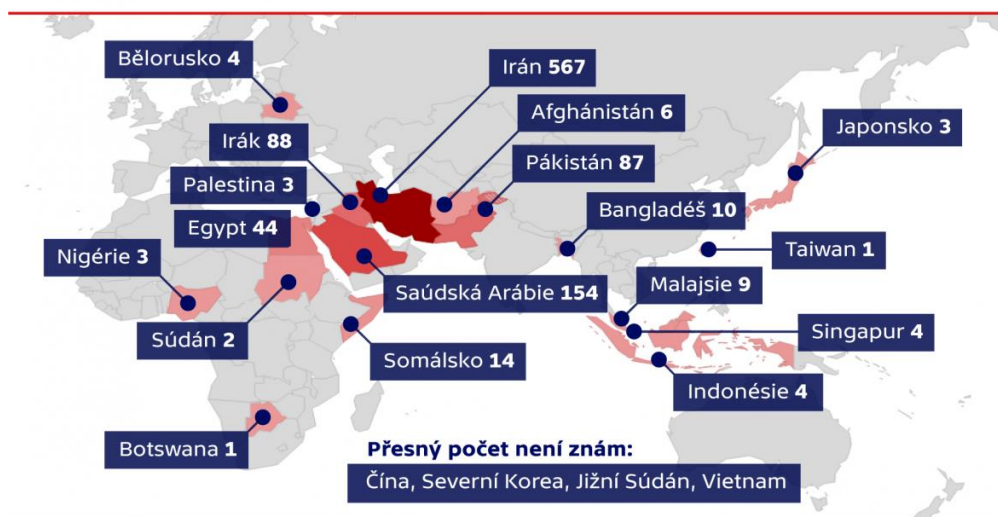
Zdroj: <http://www.americkecentrum.cz/proc-maji-spojene-staty-trest-smrti>

V roce 2012 byla poprava smrtící injekcí ve Spojených státech nejčastější. Farmaceutické firmy, které tyto preparáty vyráběly, se ovšem proti takovému použití svých preparátů začaly bránit. Proto musela Amerika hledat nové chemické prostředky určené k usmrcení odsouzených pachatelů. V současnosti je poprava smrtící injekcí velmi kontroverzní, protože látky, které jsou používány, údajně prodlužují utrpení odsouzeného.

Na následující mapě si ukážeme, kolik poprav se uskutečnilo ve světě mimo území Spojených států amerických.

Mapa č. 3

Počet zaznamenaných poprav ve světě (mimo USA) v roce 2016



Zdroj: Amnesty International

Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2083665-ai-pocet-poprav-ve-svete-klesl-loni-o-vice-nez-tretinu>

4.1 Trest smrti v Bělorusku

Bělorusko je jediná země v Evropě, ve které je stále uplatňován trest smrti. V roce 2016 byly k trestu smrti odsouzeny čtyři osoby. Nejvíce poprav bylo provedeno v letech 1997-1998.

Trestní zákoník v Bělorusku jasně definuje případy, ve kterých lze trest smrti uložit. Jedná se například o diverzi, mezinárodní terorismus, agresivní vedení války nebo několikanásobné brutální vraždy.

Poprava se v Bělorusku provádí zastřelením. Problémem je, že se rodiny odsouzených o vykonání rozsudku dozvídají až několik dní po vykonání rozsudku pouze prostřednictvím strohého dopisu. V jednom případě se dokonce stalo, že matce odsouzeného přišly synovy věci dříve než oficiální vyrozumění o vykonání poprav.

Organizace, které se zabývají lidskými právy, poukazují na fakt, že do soudního

řízení bývá zasahováno třetími osobami, například politiky. Podle slov běloruské právničky Nasty Lojkové, která se zabývá ochranou lidských práv, stačilo k odsouzení k trestu smrti jenom slovo prezidenta o tom, že člověk, který dokáže zabít jiného člověka, by neměl právo žít na této planetě. V takovém případě fakticky soudy rozhodnou o trestu velice rychle, obžalovaný je krátce na to odsouzen k trestu smrti a popraven. V Bělorusku se používá jiný systém než například v USA. V USA je možné podávat odvolání proti rozsudku několikrát, takže k faktické popravě dojde až za mnoho let po vynesení rozsudku. V Bělorusku má odsouzený možnost podat odvolání pouze jednou, a pokud soud rozhodne v neprospěch obžalovaného, zbývá mu pouze podat žádost o milost prezidenta republiky. Pokud je žádost zamítnuta, rozsudek je vykonán zhruba do měsíce (VLACH, © 2017).

5 Základní lidské právo – právo na život

V průběhu vývoje lidské společnosti se vyvíjel i pohled na právo na život. Pokud bychom opět šli dále do historie, mohli bychom se zabývat otázkou, zda měli právo na život všichni lidé. V učebnicích dějepisu se můžeme dočíst o postavení nevolníků ještě v 18. století.

Pokud bychom pokračovali dál do minulosti, mohli bychom zkoumat práva otroků ve starověkém Řecku či Římě. Tito lidé neměli zpravidla žádná práva a jejich život patřil výhradně jejich pánovi.

Další hledisko, které chci v této bakalářské práci zohlednit, je hledisko náboženské. Z hlediska náboženství, jak tvrdí Marian Kokeš ve svém komentáři k článku šest Základní listiny práv a svobod, náboženství vnímá život člověka jako posvátný dar od Boha, který je třeba ochraňovat. Otázkou křesťanského pohledu na život člověka se zabývám i v následující kapitole, ve které se zabývám otázkou pro a proti trestu smrti. Křesťanství vnímá zásah do práva na život jako protivení se Bohu. Myšlenka ochrany života není zakotvena jen v židovsko-křesťanské víře, ale i v Islámu. Islám má právo na život deklarován v tzv. Deklaraci lidských práv islámu z roku 1990.

S právem na život, jak jsme si definovali výše, souvisí i právo na důstojnou smrt. V České republice se jedná zejména o teoretickou otázku, protože trest smrti ani eutanazie u nás není povolena. Nicméně ve Spojených státech Amerických je tento problém velmi důležitý v souvislosti s používáním nových, nevyzkoušených preparátů. Ty se používají k vykonání trestu smrti ve státech, kde se popravuje pomocí smrtící injekce.

S problematikou trestu smrti souvisí i další události, ke kterým došlo na území Spojených států Amerických. Jednalo se o vznik abolicionistických skupin. Než se budeme věnovat historii trestu smrti na území USA, vysvětlím zde pojem abolicionismus. Jedná se o hnutí za zrušení nebo odstranění nějaké zvyklosti, např. otroctví (v USA 1. pol. 19 stol.) (©Slovník cizích slov).

První abolicionistické skupiny vznikaly již od 19 století. Tyto skupiny prosazovaly zrušení otroctví. V současnosti se skupiny abolicionistů snaží prosadit zrušení trestu smrti na území celých Spojených států.

Existuje mnoho dokumentů, které se ochraně tohoto práva věnují. Některé státy

dokonce dávají důraz na ochranu práva na život ještě před narozením do takové míry, že jsou zde zakázány nebo výrazně omezeny potraty.

Dalším sporným bodem, kterým se zabývá právo na život, je eutanazie neboli „dobrá smrt“. Jedná se o vědomé a úmyslné usmrcení člověka na jeho žádost. Rozlišujeme dva druhy eutanazie, a to eutanazii aktivní a pasivní. Tyto pojmy budou vysvětleny níže.

V českém právním řádu je hned několik dokumentů, které se právem na život zabírají. Nejdůležitějším pramenem je Listina základních práv a svobod. Tato listina definuje právo na život v následujících bodech:

- Každý má právo na život.
- Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
- Nikdo nesmí být zbaven života.
- Trest smrti se nepřipouští.
- Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Trestní zákoník pamatuje na případy, kdy zbavení života není trestným činem. V trestním zákoníku jsou tyto případy uvedeny v hlavě 2 v paragrafu 28 až 32.

5.1 Trest smrti podle Listiny základních práv a svobod

V České republice byl trest smrti zrušen v květnu roku 1990 novelou trestního zákoníku číslo 175/1990 Sb. Trest smrti byl nahrazen trestem doživotí. Následně zrušení trestu potvrdil vznik Listiny základních práv a svobod, která použití trestu smrti přímo zakazuje.

5.2 Ochrana lidského života v dalších dokumentech

Jako další listinu, která se věnuje ochraně lidského života, uvádím Všeobecnou deklaraci lidských práv, která byla přijata valným shromážděním 10. prosince 1948. Jednalo se tehdy o nezávaznou listinu, která měla státy podpořit k tvorbě dokumentů zabývajících se ochranou lidských práv. Až v roce 1966 vznikly dva dokumenty, jež se ochranou lidských práv zabývají. Jednalo se o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Jako druhá listina vznikl Mezinárodní pakt o hospodářských sociálních a kulturních právech.

V rámci Rady Evropy vznikla Evropská úmluva o lidských právech, jež byla

podepsána 4. 11. 1950 v Římě. Tato úmluva definuje právo na život v několika následujících bodech:

- Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života, kromě výkonu soudem uloženého trestu, následujícího po uznání viny, za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.
- Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - Obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - Provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - Zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Z textu je patrné, že tato úmluva připouští trest smrti jako trest za spáchání trestného činu.

Poslední listina, kterou zde zmíním, je Listina základních práv evropské unie. K slavnostnímu vyhlášení této listiny došlo 7. prosince 2002. Původně měla tato listina být součástí euroústavy. Nicméně k ratifikaci euroústavy nikdy nedošlo. V této listině se uvádí v hlavě 1, článku 2:

- Každý má právo na život.
- Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.

Z výše uvedeného vyplývá, že v zemích Evropské unie není povolen trest smrti.

6 Filozofický aspekt trestu smrti

V předešlých kapitolách jsme se seznámili se základními informacemi k trestu smrti, jeho historií v českých zemích a ve světě, ale i se současnou úpravou trestu smrti doma i ve světě. Nyní nastal čas zaobírat se filozofickým aspektem trestu smrti.

V první kapitole této bakalářské práce jsem se věnovala některým základním pojmům, například pojmu trest. Ale je trest smrti opravdu trestem? Pokud bychom chtěli vycházet z výše zmíněné definice trestu, měl by vyvolávat v lidech žádoucí morální jednání a potlačovat jednání nežádoucí.

Pojem smrt lze definovat jako následné ukončení života jedince. Smrt může být přirozená či násilná, v organismu dochází k zástavě důležitých životních funkcí, jež jsou neslučitelné se životem (Řehák, © 2014).

Z výše zmíněného lze vyvozovat, že na trest smrti lze nahlížet mnoha způsoby. Pokud bychom si spojili dohromady definici trestu zmíněnou v první kapitole s definicí smrti zmíněnou v této kapitole, dalo by se dlouze polemizovat nad smyslem trestu smrti jako trestem za spáchaný trestný čin. Z hlediska přístupu k trestu smrti lze společnost rozdělit na dvě skupiny. První skupinu tvoří zastánci trestu smrti, druhou skupinu tvoří jeho odpůrci. Každá skupina má své argumenty, kterými svůj názor podporují. Na tyto argumenty obou skupin se zaměřím v další kapitole.

Názory společnosti jsou formovány různými způsoby. Velký vliv má sociální prostředí jedince, kultura daného státu, ale i názory prostředí, ve kterém se lidé nejvíce zdržují. Velmi výrazný vliv mají i různé události, které se dějí každý den v našem nejbližším okolí, ale i dále ve světě. Každá nepříznivá událost doma i ve světě pak může přesouvat názory na trest smrti na jednu či druhou stranu.

6.1 *Trest smrti z hlediska náboženství*

Na celém světě existuje velké množství náboženských skupin. Mezi hlavní světová náboženství lze zařadit křesťanství, judaismus, islám, buddhismus a hinduismus. Přirozeně každé z těchto náboženství má i další své odnože a každé z těchto náboženství nahlíží na trest smrti jiným způsobem.

V křesťanství najdeme pasáže, které podporují trest smrti. V jiných částech Bible jsou naopak pasáže, které trest smrti zakazují. V každém náboženství samozřejmě za dobu jeho existence došlo k určitému vývoji, a proto se postoje konkrétního náboženství k trestu smrti změnily.

6.2 Trest smrti v křesťanství

Nejdůležitějším pramenem křesťanství je Bible, která se dělí na Starý a Nový zákon. Starý zákon se skládá z původně židovských knih, které převzalo později vzniklé křesťanství. Nový zákon vznikl později po vzniku křesťanství a popisuje život a kázání Ježíše Krista. Na rozdíl od Starého zákona, Nový zákon klade důraz na odpuštění a trest smrti nepřipouští. Dělení Starého zákona je různé z pohledu různých náboženství. Ve Starém zákoně se trest připouští za některé trestné činy. Například lze dle Starého zákona trest smrti uplatnit za tato provinění:

- únos (Exodus 21:16),
- sexuální styk se zvířetem (Exodus 22:18),
- cizoložství / nevěra (Leviticus 20:10),
- praktikovaná homosexualita (Leviticus 20:13),
- falešný prorok odrazující od víry v Boha (Deuteronomium 13:6),
- fyzické napadení či prokletí rodičů dětmi (Exodus 21:15,17),
- vražda (např. Exodus 21:12).

Starý zákon považuje trest smrti za obranu společnosti před pachateli trestných činů.

Naproti tomu Nový zákon se staví k trestu smrti odmítavě a přikazuje odpouštění. Součástí Nového zákona je i Desatero Božích přikázání, kterým by se měl každý křesťan řídit. Součástí desatera je i přikázání „Nezabiješ“, které použití trestu smrti přímo zakazuje.

6.3 Trest smrti v Islámu

Islám vznikl v roce 622 našeho letopočtu. Podle pověsti se Mohamedovi zjevil anděl Gabriel a předal mu poselství, že má šířit světem novou víru. Islám rychle expandoval do dalších zemí zejména díky obchodu a válečným konfliktům. Počátek muslimského letopočtu začíná Mohamedovým útekem z Mekky do Medíny.

Základní knihou v Islámu je Korán, hlavní náboženský text Islámu. Korán se člení do súr, ty pak obsahují verše. Celkem má Korán 114 súr a 6237 veršů. Na rozdíl od Bible nemá Korán pevnou strukturu a verše a sóry jsou v něm sepsány nahodile. Korán ovlivňuje život muslimů v každém aspektu jejich života. Součástí Koránu je i

muslimské právo Šaría.

Na rozdíl od křesťanství se Islám nestaví k používání trestu smrti tak odmítavě jako Nový zákon v Bibli. V Koránu lze nalézt hned několik veršů, které trest smrti dokonce přikazují.

V souvislosti s migrační krizí vyšly na povrch tzv. vraždy ze cti. Jedná se o situaci, kdy muž zabil svou příbuznou, například sestru, za to, že strávila noc s jiným mužem. Šaría v některých případech uplatňuje zásadu „oko za oko, zub za zub.“ Například pokud je jednomu něco ukradeno a pachatel je dopaden, má poškozený právo něco pachateli ukrást.

V Koránu je navíc velké množství veršů, které přímo vybízejí k zabíjení nevěřících a odpadlíků od víry.

7 Argumenty zastánců a odpůrců trestu smrti

V této kapitole se budu věnovat argumentům zastánců a odpůrců trestu smrti. Každý z těchto táborů má své argumenty, proč je právě jeho myšlenka správná. Argumenty každého z těchto táborů jsou víc a víc slyšet, pokud dojde k nějaké nepředvídatelné události, například k vraždě dítěte nebo k teroristickému útoku. Právě hrozba teroristického útoku je v poslední době velmi reálná. Hrozba teroristického útoku na území České republiky je podstatně menší než v zemích západní Evropy, případně v Americe.

Jak uvádí C. Back v knize Trest smrti v německo-českém porovnání, existuje více argumentů pro i proti. Níže jsou uvedené nejdůležitější argumenty zastánců i odpůrců trestu smrti.

Argumenty zastánců trestu smrti:

- Efekt odstrašení
- Efekt odplaty
- Efekt pojistky
- Ekonomický efekt

Argumenty odpůrců trestu smrti:

- Hrozba justičních omylů
- Trest smrti je nemorální
- Možnost diskriminace
- Akt pomsty

V následující části se podíváme na jednotlivé argumenty zastánců a odpůrců trestu smrti trochu blíže.

7.1 Efekt odstrašení

Zastánci trestu smrti argumentují, že trest smrti má odstrašující účinek na další případné pachatele. Nicméně pokud je vražda spáchána v afektu a není tudíž plánovaná, nelze mluvit o efektu odstrašení, protože pachatel jedná pod silným emocionálním tlakem. Není tudíž schopný racionálně uvažovat a uvědomovat si hrozbu trestu smrti (©Amnesty international).

Přestože v USA proběhlo několik studií, které se zaměřovaly na fungování efektu odstrašení, žádná studie nedokázala jasně potvrdit, že hrozba trestu smrti

odrazuje potenciální pachatele od páchaní trestného činu.

7.2 Efekt odplaty za spáchaný trestný čin

Podle zastánců trestu smrti je nejdůležitějším aspektem trestu smrti odplata za spáchaný trestný čin. Odplata má demonstrovat spravedlnost pod heslem „Pokud pachatel trestného činu někoho zabije, je spravedlivé, aby i on sám byl zabit.“ Jde o vzájemné vyrovnání. Nicméně i zde lze polemizovat nad tím, co je přiměřená odplata za trestný čin. Jako příklad lze uvést třeba případný trest smrti za znásilnění. V tomto případě by byl trest smrti trestem nepřiměřeným. Jinak je tomu v kulturně odlišných krajích. Efekt odplaty je velice silně zakořeněn v Islámském právu Šaría, které je součástí Koránu. V tomto právu je zcela běžné, že za znásilnění ženy její rodina považuje za spravedlivé, aby byl znásilněn jiný člen rodiny útočníka.

7.3 Efekt pojistky

Podle tohoto efektu má mít trest smrti preventivní charakter. To znamená, že pokud bude pachatel popraven, bude se jednat o nejlepší prevenci. Takový pachatel totiž nemůže spáchat žádný další trestný čin. Pokud bychom chtěli přijmout tento fakt jako zásadní argument k obhajobě trestu smrti, museli bychom umět přesně předpovědět, zda se konkrétní pachatel dopustí recidivy a svůj čin zopakuje. Žádný stát nedokáže přesně předpovědět počet recidivujících pachatelů. Dále se zde objevuje otázka, zda by se pachatel nějakého dalšího jednání ještě dopustil. Pokud bychom brali v úvahu fakt, který jsem zmínila v bodě 7.1 o pachatelích, kteří jednají pod výrazným psychickým tlakem a vraždí v afektu, nemáme nikdy jistotu, že by pachatel svůj čin v budoucnu ještě někdy zopakoval.

7.4 Ekonomický efekt

Zastánci trestu smrti tvrdí, že je tento trest ekonomičtější než doživotní pobyt za mřížemi. Položme si otázku. Je to pravda? Pokud by se stát nechtěl dopustit justičního omylu a popravil nevinného člověka, musí nade vší pochybnost pachateli dokázat vinu. Pokud se pachatel odvolá, musí se stát důkladně tímto odvoláním zabývat. Tento proces může být velmi zdoluhavý, a tudíž i finančně náročný (Inicardi, 1994). Ale položme si i další otázku. Vyváží úspora nákladů za dlouhodobé vězení hodnotu lidského života?

V následující části se budu zabírat argumenty odpůrců trestu smrti podle

odrážek výše.

7.5 Hrozba justičních omylů

Z informací v předchozích kapitolách jsme se dozvěděli mnohé o trestu smrti na území České republiky Nejznámějším případem, kdy byl udělen trest smrti, jenž by se dal považovat nejen za justiční omyl, ale i za justiční vraždu, je případ Milady Horákové.

Ta byla v padesátých letech dvacátého století odsouzena za vykonstruované spiknutí a velezradu. Milada Horáková trvala neústupně na své nevině. Tato neústupnost z ní udělala symbol boje proti totalitě vládnoucí komunistické strany. Milada Horáková byla odsouzena a popravena.

V současné době je aktuálních více případů, u kterých je dokazování viny velmi sporné. Pokud by tito lidé byli odsouzeni k trestu smrti, lze pochybovat, zda nedošlo k justičnímu omylu.

Asi nejvýraznějším případem je případ Petra Kramného, který byl odsouzen za vraždu manželky a dcery na dovolené v Egyptě. Pokud by byl v České republice uplatňován trest smrti a pokud by k němu byl Petr Kramný odsouzen, je zcela logické pochybovat o vhodnosti takového trestu. V případě Petra Kramného se totiž v dokazování viny objevilo mnoho otazníků.

Nicméně případ Petra Kramného není jediný, který v poslední době hýbe Českou republikou. Neméně známý je i případ Lukáše Nečesaného. Ten byl v roce 2013 obviněn z pokusu o vraždu kadeřnice. V průběhu následujících let byl několikrát odsouzen, nejdříve k šestnácti letům, později mu soud trest o tři roky snížil. Nicméně nadřizené soudy rozsudek vždy zrušily a případ vrátily k novému projednání.

Hrozba justičních omylů nebo dokonce justičních vražd by měla být výstrahou pro všechny, kteří s trestem smrti souhlasí. Žádný člověk si nemůže být jistý, zda se neocitne v situaci, kdy by byl obviněn a reálně mu hrozil trest smrti za předpokladu, že by byl legální a používal se.

7.6 Trest smrti je nemorální

V tomto bodě se chci zamyslet nad morálitou trestu smrti. Pokud bych vycházela z definice trestu smrti, kterou jsem popsala v předchozí kapitole, tak trest smrti v podstatě není trestem, ale aktem pomsty. Stát se zde staví na stejnou úroveň jako člověk,

kterého k takovému trestu odsoudil. V předchozí kapitole jsem se také věnovala postojem křesťanství k trestu smrti. Vzhledem k tomu, že kultura České republiky je založena na křesťanském základě, je v podstatě v našich kulturních podmínkách trest smrti nemorální.

Jankovský definuje morálku jako soubor uznávaných mravních norem vyplývajících z určitého chápání mravních hodnot, z jejich povahy a hierarchie. Tento souhrn hodnotících soudů, názorů, pravidel, zvyků a ideálů, jímž se lidé ve svém jednání řídí, je kulturně a historicky podmíněn (Jankovský, 2003).

Každá kultura má své definované tradice a zvyky, které do určité míry ovlivňují životy lidí žijících v dané kultuře. Vycházím-li z této definice morálky je zřejmé, že naše kulturní pravidla nedovolují zavedení trestu smrti.

V souvislosti s vykonáváním trestu smrti v Americe si můžeme položit otázku: Je morální odsoudit někoho k trestu smrti a nechat ho na popravu čekat i několik desítek let? Pokud je někdo odsouzen k trestu smrti v USA, trest smrti je zpravidla vykonán až o mnoho let později. Na trest smrti se v amerických věznicích čeká průměrně dvanáct let. Po celou tuto dobu jsou vězni drženi na samotkách a nemají žádný další kontakt s ostatními vězni, kromě jedné hodiny, kdy se mohou pohybovat po dvoře věznice na vycházce.

7.7 Možnost diskriminace

V tomto bodě se zaměřím na diskriminaci při ukládání trestu smrti. Vzhledem k tomu, že v Evropě, s výjimkou Běloruska, není trest smrti součástí právního řádu žádného státu, budu se zabírat problematikou diskriminace při ukládání trestu smrti v Americe. Jak jsem zmínila ve čtvrté kapitole, trest smrti se stále uplatňuje v některých státech USA. S tím samozřejmě souvisí i hrozba diskriminace ukládání trestu smrti. Spojené státy Americké jsou státy s vysokým počtem obyvatel a s velkým množstvím rozdílných kultur na jednom území. Na konci šedesátých let dvacátého století si prezidentská komise pro uplatňování zákonů a výkon spravedlnosti všimla, že se nejčastěji trest smrti ukládá pouze vybraným skupinám obyvatel. Nejčastěji šlo o negramotnou část populace, černochoy a jiné nepopulární skupiny. (Iniciardi, 1974).

Výše zmíněný autor dále uvádí, že jsou nejvíce diskriminováni ti, kteří mají malé finanční prostředky na zaplacení advokáta – příslušníci menšin. V roce 1988 ze všech odsouzených čekajících na popravu bylo téměř 40 % nemajetných černochoů, kteří

si nemohli dovolit služby soukromého advokáta zaplatit.

7.8 Akt pomsty

V tomto bodě se budu soustředit na roli aktu msty v trestu smrti. Pokud je někdo odsouzen k trestu smrti, předpokládá se, že jde o akt msty na pachateli trestného činu. To znamená, že oběť bude ze strany státu pomstěna.

Akt pomsty je hojně realizován v islámském právu Šaría. V tomto právu je oběť pomstěna jinými příslušníky rodiny. Například v muslimské kultuře, pokud žena spí s mužem, který není jejím manželem, ji její příbuzný zabije a spáchá tak vraždu ze cti. Taková vražda je v islámském právu tolerována.

Aktem pomsty můžeme chápat i přítomnost příbuzných oběti při popravě odsouzeného. Tento jev je běžný hlavně v amerických věznicích.

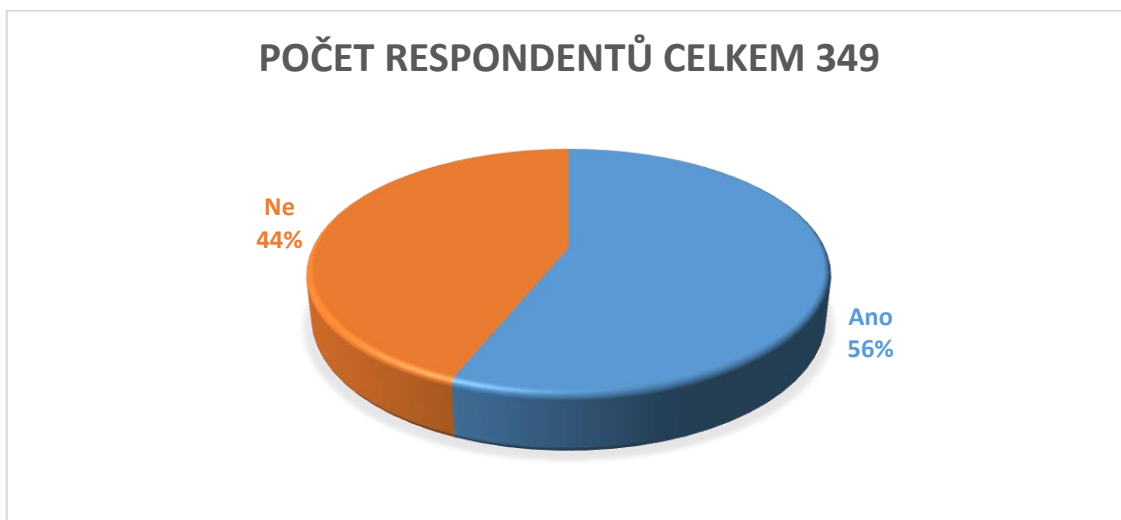
Výzkum

V předchozích částech této bakalářské práce jsem se věnovala teoretickým úvahám, ale i historii trestu smrti doma i v zahraničí. V následující části se budu věnovat konkrétnímu výzkumu.

Jak dochází k tragickým událostem, dochází i k nárůstu počtu hlasů, které se pro trest smrti vyslovují. V této bakalářské práci jsem zkoumala názory společnosti na znovuzavedení trestu smrti v České republice. Zvolila jsem metodu kvantitativního výzkumu formou anonymního dotazníku. Výzkumu se účastnilo 355 respondentů všech věkových skupin. Do vlastního zpracování bylo zařazeno 349 dotazníků, vyřazeno bylo 6 dotazníků pro chybné vyplnění. Výzkum byl zaměřen ve větší míře na mladší generaci se středním a vyšším vzděláním, ale pro možnost porovnání byli osloveni i respondenti vyšších věkových kategorií. Z hlediska validity je dotazník považován za platný, když je schopen odpovědět na základní hypotézu tohoto výzkumu. Hypotéza zní: Občané České republiky souhlasí se znovuzavedením trestu smrti. Na tuto otázku jsem získala odpověď, která je zpracována v následujících grafech.

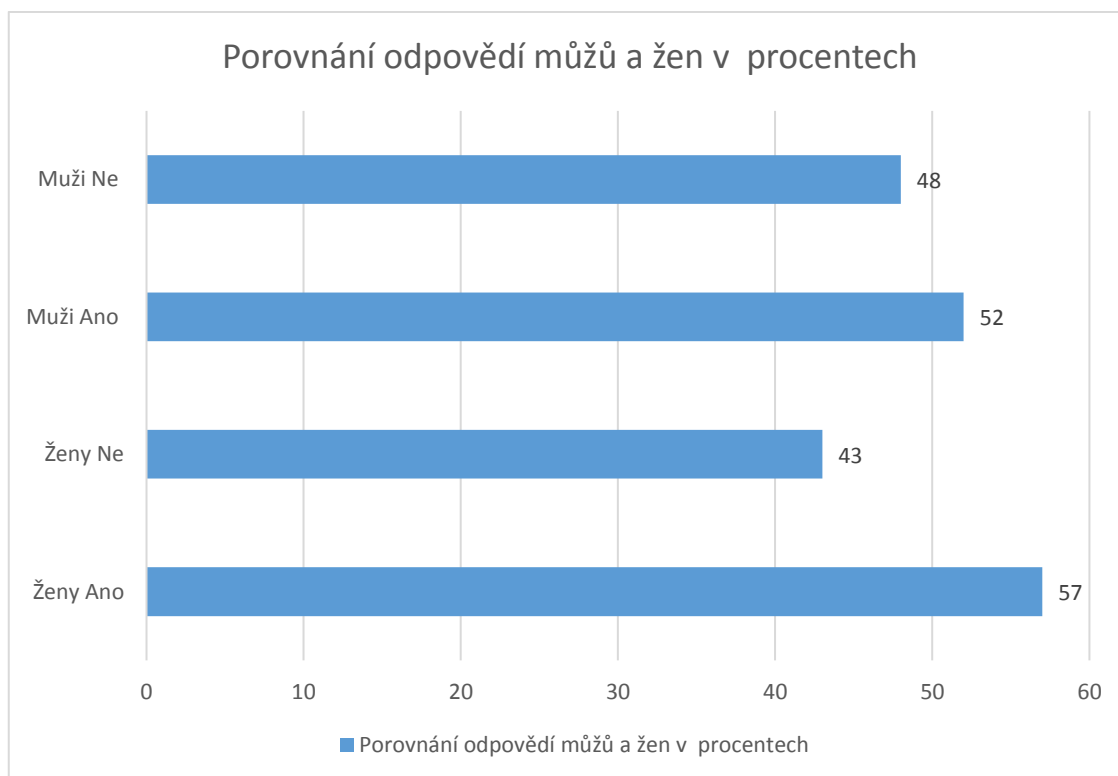
Na následujícím grafu můžeme vidět, jak respondenti na otázku, zda souhlasí se znovuzavedením trestu smrti, odpověděli. Z platných dotazníků odpovědělo 196 respondentů Ano a 153 respondentů Ne. Na následujícím grafu můžeme vidět procentuální vyjádření.

Graf č. 1

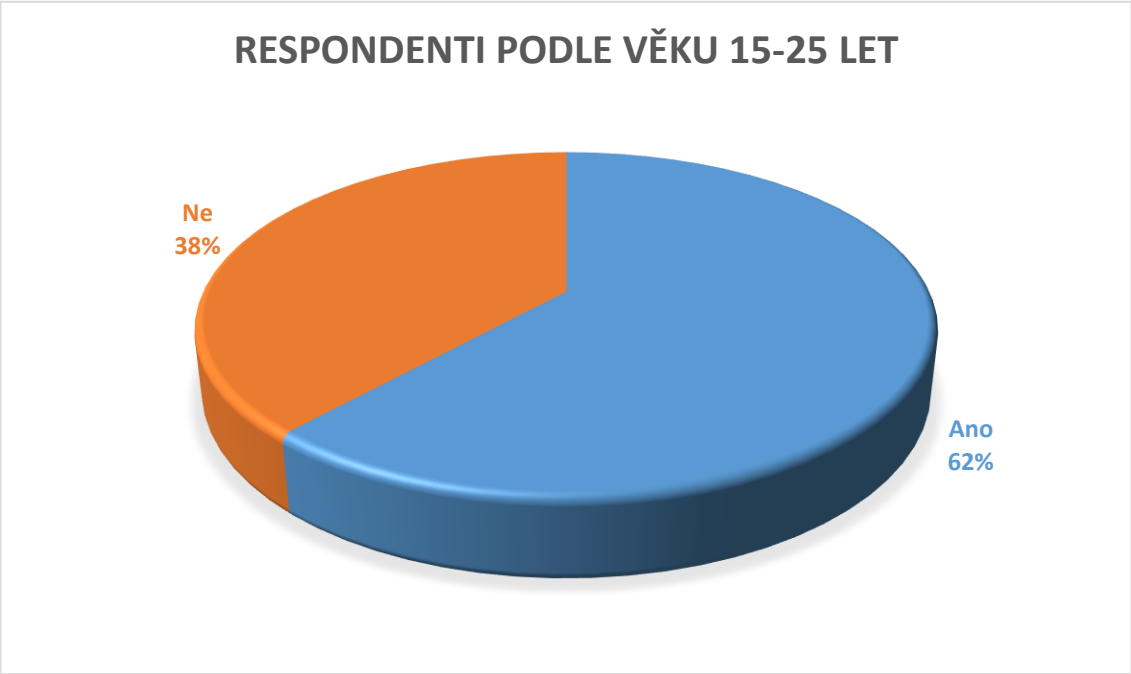


V následujícím grafu si porovnáme názory na trest smrti mužů a žen. Tabulka ukazuje, jak odpovídali na otázku o znovuzavedení trestu smrti muži a ženy. Uvedené hodnoty jsou uvedeny v procentech. Z uvedeného grafu vyplývá, že ženy jsou spíše pro trest smrti než muži.

Graf č. 2

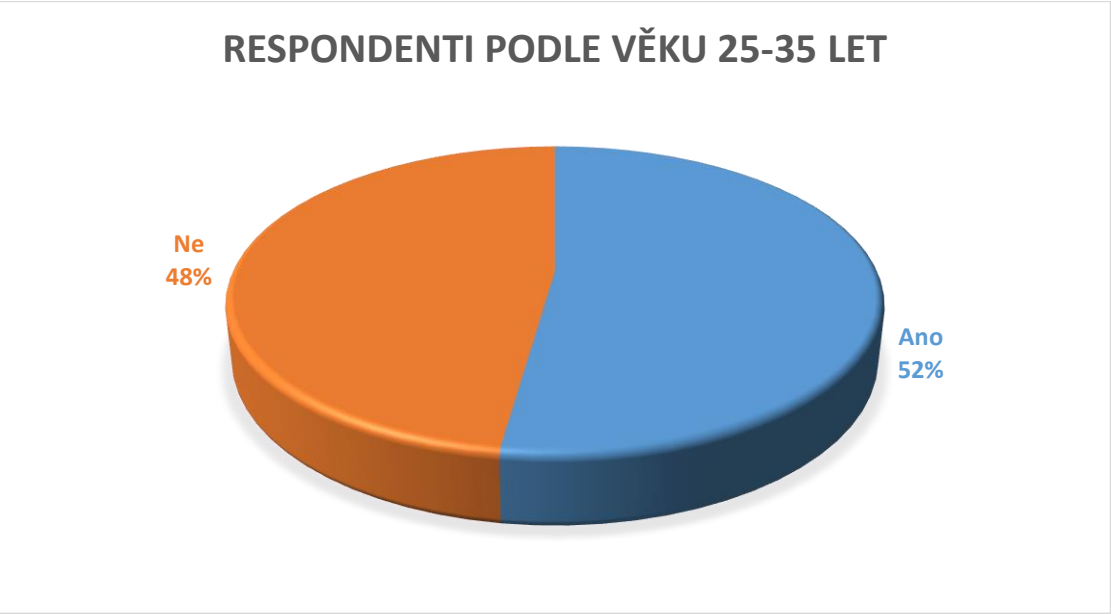


Následující grafy nám ukáží odpovědi respondentů dle věkových skupin. Z důvodu nízké účasti respondentů v kategoriích 45-50 a 50 a více, byly tyto kategorie sloučeny do jediného grafu.

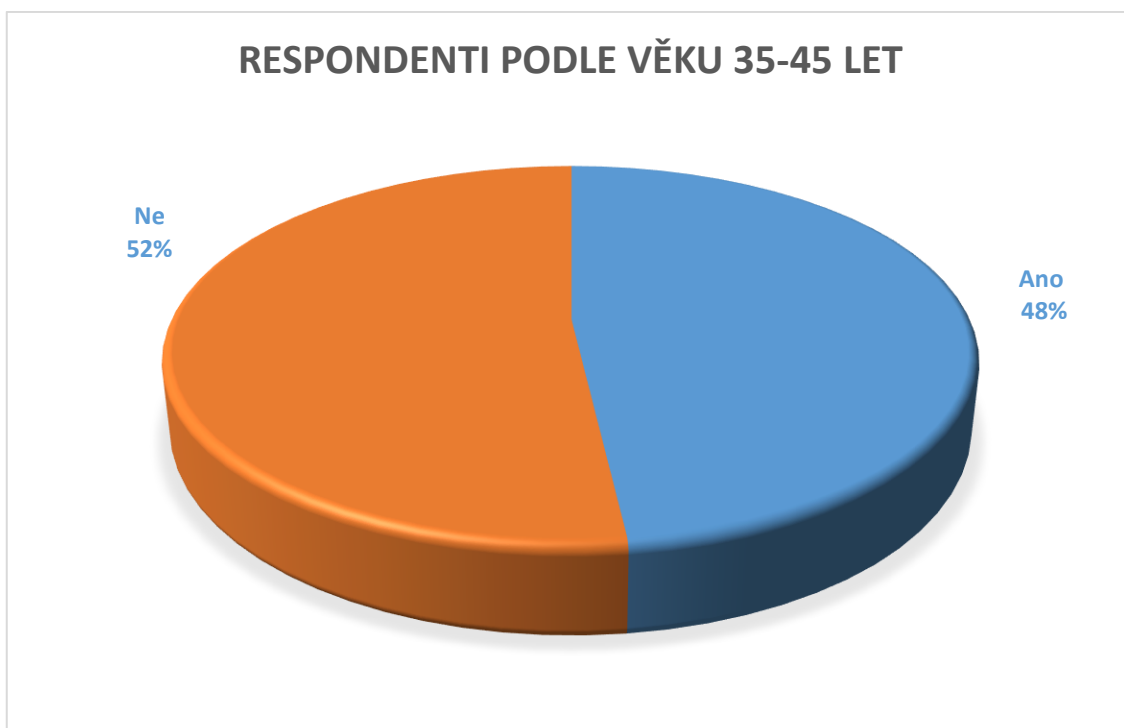


Graf č. 3

Graf č. 4



Graf č. 5



Graf č. 6



Jak můžeme vidět v předchozích čtyřech grafech, názory na znovuzavedení trestu smrti ve prospěch trestu smrti jsou u mladší generace podstatně radikálnější než u generace starších respondentů. V nejnižší věkové kategorii 15-25 let převažuje ve značné míře souhlas se znovuzavedením trestu smrti (62 % respondentů této kategorie). V kategorii 25-35 let se vyslovilo pro trest smrti již jen 52 % respondentů.

V kategorii respondentů ve věku 35-45 let již převažuje nesouhlas se znovuzavedením trestu smrti. V této věkové kategorii se kladně vyjádřilo 48 % respondentů. V nejvyšší věkové kategorii 45 let a výše činil počet kladných odpovědí 47 %.

Se zvyšujícím se věkem respondentů se tedy podíl respondentů, kteří se znovuzavedením trestu smrti souhlasí, snižuje. V nejvyšší věkové kategorii 45 let a výše již počet odpůrců trestu smrti převládá (53 %).

V následujících dvou grafech se podíváme, jak odpovídaly na otázku o znovuzavedení trestu smrti osoby se středním vzděláním (s maturitou i bez) a jak odpovídaly osoby s vysokoškolským vzděláním.

Graf č. 7



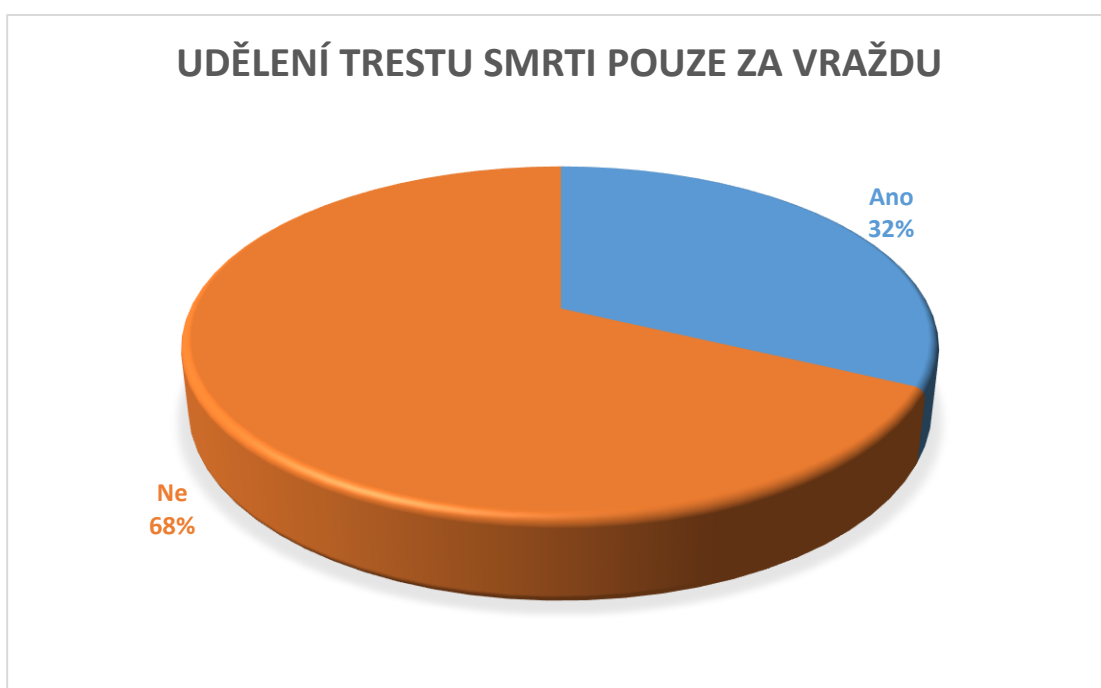
Graf č. 8



Z výše uvedených grafů můžeme vidět, že u středoškoláků i vysokoškoláků převažuje názor, že by měl být trest smrti znovu zaveden. V obou případech přesáhla hranice kladných odpovědí 50 %. U vysokoškoláků je však rozdíl mezi kladnou a zápornou odpovědí nižší než u středoškoláků.

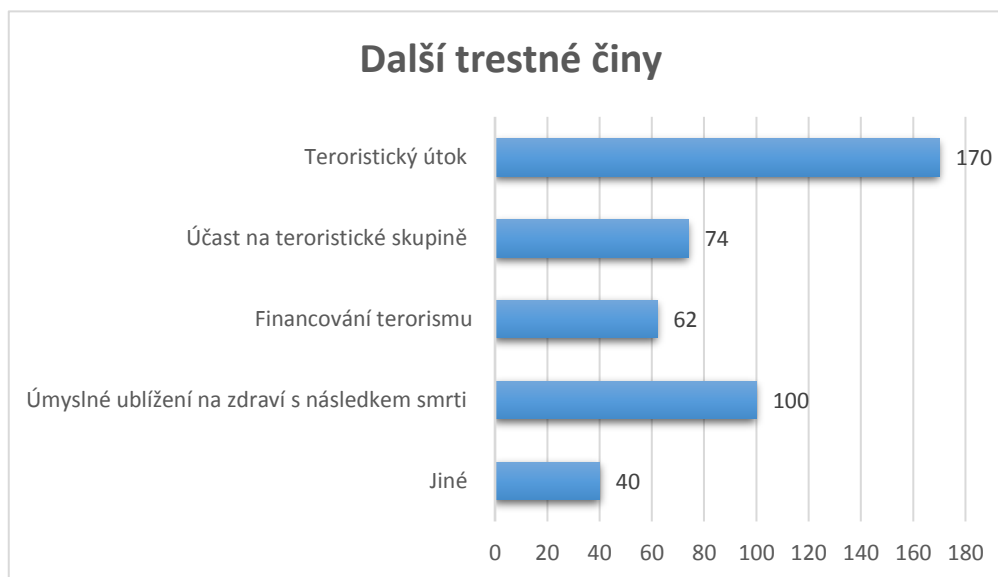
V další části výzkumu jsem se zaměřila na otázku, zda by měl být trest smrti udělován pouze za vraždu. Na tuto otázku nemuseli odpovídat respondenti, kteří na první otázku odpověděli, že nesouhlasí s trestem smrti. Současně však i těmto respondentům byla dána možnost na tuto otázku odpovědět, aby se mohli vyjádřit i ti respondenti, kteří sice s trestem smrti nesouhlasí, ale pokud by byl realitou, jsou schopni se k této otázce vyjádřit. Na tuto otázku z celkového počtu 349 respondentů odpovědělo 221 respondentů.

Graf č. 9



Z tohoto grafu vyplývá, že větší část respondentů by s trestem smrti i za jiné trestné činy, než je vražda, souhlasila. K této problematice se váže otázka číslo tři: Za jaké další trestné činy by měl být trest smrti udělován. Výsledek vidíme v následujícím grafu.

Graf č. 10



Nejvíce respondentů uvádělo jako další trestný čin, za který by souhlasili s trestem smrti, teroristický útok. Na této odpovědi je vidět, jak dění kolem nás ovlivňuje mínění lidí. Mnoho respondentů bylo s největší pravděpodobností ovlivněno nešťastnými událostmi z poslední doby. Připomeňme si například útoky v Paříži v roce 2015, Berlíně a Nice 2016 a útoky v Barceloně, Londýně, Manchesteru v roce 2017.

Dalším nejčastěji uváděným trestným činem bylo úmyslné ublížení na zdraví s následkem smrti. Respondenti měli možnost navrhnout další trestné činy podle vlastního uvážení. Mezi nejčastěji jmenovanými trestnými činy bylo násilí proti dětem a znásilnění. Další opakovaně uváděné trestné činy byly například mučení, týrání, týrání zvířat, extrémní násilí, opakování trestních činů.

Ve čtvrté otázce jsem uvažovala nad tím, zda je doživotní vězení adekvátní náhradou trestu smrti.

Graf č. 11

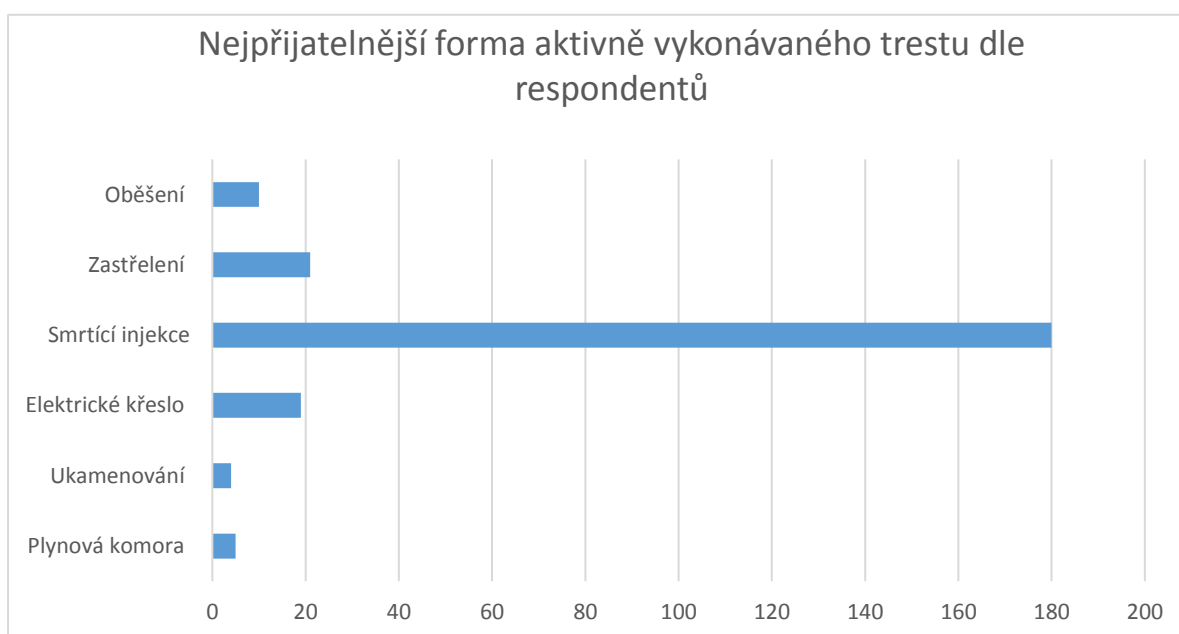


Větší část respondentů doživotí jako adekvátní náhradu za trest smrti nepovažuje. Na tuto otázku odpovědělo celkem 349 respondentů. 158 respondentů odpovědělo kladně, 191 respondentů záporně.

Pátá otázka byla poslední, která se na oblast trestu smrti zaměřila. Zabývala jsem se v ní formou aktivně vykonávaného trestu smrti. Na tuto otázku odpovědělo 239 respondentů.

Otázky 6-8 se týkaly osob respondentů a byly použity při zpracovávání grafů u otázky číslo 1.

Graf č. 12



Největší počet respondentů uvedl jako nejpřijatelnější formu aktivně vykonávaného trestu smrti smrtící injekci (75 %).

Oběšení, jako formu vykonávaného trestu smrti u nás před jeho zrušením, zvolilo pouze deset respondentů z celkového počtu 239.

Závěr:

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že názory ve společnosti jsou velmi rozpolcené a lze je snadno ovlivnit událostmi, například odhalením týrání dětí nebo spáchanými teroristickými útoky. Jak vyplývá z mého výzkumu, názory na problematiku trestu smrti jsou odlišné v závislosti na věku, pohlaví a vzdělání jednotlivých skupin obyvatel. Zároveň lze říci, že lidé ze zkoumaného vzorku nevnímají trest doživotí jako adekvátní náhradu za trest smrti.

Diskuze

Co říci závěrem? Problematika trestu smrti je příliš složitá a otázka znovuzavedení velmi komplikovaná. Jak můžeme vidět z výzkumu výše, názory ve společnosti jsou poměrně vyrovnané a k přesunu názorů na jednu či druhou stranu dochází hlavně tehdy, pokud dojde ve společnosti k nějaké nepředvídatelné události (například teroristický útok, vražda dítěte atd.). Jednotlivé názory na problematiku trestu smrti jsou ovlivněny věkem i pohlavím. Jak vyplývá z mého výzkumu, ve zkoumaném vzorku jsou nejradikálnější osoby do 25 let. U starších respondentů se procentuální rozdíl mezi zastánci a odpůrci trestu smrti snižoval, až se nakonec poměr obrátil ve prospěch odpůrců trestu smrti. Současně lze říci, že většina lidí ze zkoumaného vzorku nepovažuje doživotní vězení jako adekvátní náhradu za trest smrti.

Velkým problémem při ukládání trestu smrti je riziko justičních omylů. Zatímco u jiných trestů lze justiční omyl napravit, trest smrti je definitivní a nelze jej nijak zvrátit. Při diskusích o trestu smrti se často vyskytuje názor, že má odstrašující účinek pro jiné zločince, díky čemuž by se snižovala kriminalita. Toto by mohlo platit pro vraždy plánované, avšak většina vražd u nás je neplánovaných. Veřejné mínění značně ovlivňuje aktuální dění. Výrazně ovlivňujícím faktorem jsou trestné činy na dětech. Připomeňme si případ vraždy desetileté Aničky J. nebo případ devítiletého Jakuba

z Havlíčkova Brodu.

Nesmíme ani zapomínat na riziko justičních vražd, kdy je trest smrti nástrojem určeným k likvidaci politických odpůrců vládnoucí strany. Tento problém je častý v nedemokratických státech.

V současné době je znovuzavedení trestu smrti nemožné, protože nám v jeho zavedení brání několik mezinárodních dokumentů, které Česká republika ratifikovala. Jedná se například o Listinu základních práv a svobod, Všeobecnou deklaraci lidských práv a další listiny. Právo na život z těchto dokumentů je naprosto zřejmé. Dotýká se samotného žebříčku současných hodnot společnosti, který byl utvářen po celá staletí.

Závěr

Trest smrti provází lidstvo od nepaměti. Historie trestu zaznamenává snahu o co možná nejstrašnější a nejtrýznivější smrt. S postupným vývojem lidské společnosti je zaznamenána snaha o méně kruté popravy, i nyní však najdeme ve světě místa, kde stále dochází k mučivým způsobům popravy. Teprve v nedávné minulosti v souvislosti s demokratizací společnosti se trest smrti z právních řádů států vytrácí. Přesto je málokteré téma společnosti vnímáno tak kontroverzně jako trest smrti. Zastánci trestu smrti i jeho odpůrci hájí své názory a obě skupiny je považují za ty správné. Přejme si tedy, aby vymizely vraždy, násilí a jiné trestné činy a otázka trestu smrti za vykonaný trestní čin se pak stane nadbytečnou.

Seznam použité literatury

1. *Trest smrti a popravky v roce 2016* [online]. Amnesty International [cit. 12.1.2018]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/3863/trest-smrti-a-popravky-v-roce-2016>
2. BEST, C., 1996. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. 1. vydání. Brno: Doplněk. 177 s. ISBN 80-85765-56-x.
3. *Bible: překlad 21. století*, 2009. 1. vydání. Praha: Biblion. 1564 s. ISBN 978-80-87282-00-7.
4. FRANCEK, J., 1999. *Zločin a trest v českých dějinách*. 1. vydání. Praha: Rybka Publishers. 463 s. ISBN 978-80-86182-91-9.
5. **Důvodová zpráva k zákonu číslo 175/1990**
6. *Čtyři pražské artikuly*, 1998. [online]. Husitství [cit.19.12.2017]. Dostupné z: <http://husitstvi.cz/historie/dobove-dokumenty/ctyri-artikuly-prazske-1420/>
7. INCIARDI, J., 1994. *Trestní spravedlnost: Ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing. 795 s. ISBN 80-85605-30-9.
8. JANDOUREK, J., 2011. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. 1. vydání. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0026-0.
9. JANKOVSKÝ, J., 2003. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Triton. 224 s. ISBN 80-7254-329-6.
10. JEDLIČKA, M. *Olga Hepnarová* [online]. Kriminalistika [cit.2017.12.06]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/hepnar/hepnaro.html>
11. **Listina základních práv a svobod: komentář, 2012. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.**
12. LYONS, L., 2004. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. 1. čes. vydání. Praha: Svojtka & Co. 190 s. ISBN 80-7352-021-4.
13. MONESTIER, M. a FRANCEK, J., 1999. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. 3. vydání. Praha: Rybka. 408 s. ISBN 80-86182-05-3.

14. VLACH, T. *Poprava vykonána zapomeňte* [online]. Týden [cit.2.2.2018]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/poprava-vykonana-zapomente-belorusko-a-trest-smrti_443585.html
15. VICHEREK, R., 2013 Účel trestu [online]. Ostrava: EPRAVO.CZ [cit. 2017-11-05]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>
16. Zákon číslo. 231/1948 Na ochranu lidově demokratické republiky
17. Zákon číslo 141/1961 Trestní zákon
18. Zákon číslo 100/1960 Ústava Československé socialistické republiky
19. Zákon číslo 175/1990 kterým se mění a doplňuje trestní zákon
20. Zákon číslo 117/1852 o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927
21. Zákon číslo 40/2009 Trestní zákoník